

Planeringsavdelningen
Sara Winnfors

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Sammanställning av länsstyrelsernas Energi- och klimatstrategier

Energimyndigheten redovisar härmed uppdrag 19 i Regleringsbrev för 2008 respektive uppdrag 5 i Regleringsbrev för 2009.

"Energimyndigheten ska bistå länsstyrelserna i deras arbete med att fram länets energi- och klimatstrategier samt göra en sammanställning av resultaten. Redovisas 28 februari 2009."

Energimyndigheten har bistått länsstyrelserna i detta arbete såväl genom bilaterala dialoger, möten med grupper av länsstyrelser och gemensamma möten med samtliga länsstyrelser inbjudna. Övriga berörda myndigheter - Boverket och Naturvårdsverket – har också deltagit.

I bifogat dokument presenteras en sammanställningen av resultaten.

Sammanställningen i korthet

Samtliga länsstyrelser har beskrivit sina regionala särdrag samt beskrivit sitt läns omställningspotential och gjort en fördjupad nulägesbeskrivning vad gäller tillförsel, användning och produktion av energi.

Strategierna är olika till sin karaktär, omfattning och inriktning. Sammanställningen har strukturerats utifrån ett antal frågeställningar i strategierna.

De kommunala energiplanerna

Tio av länsstyrelserna har kännedom om hur många kommuner som har aktuella energiplaner alternativt arbetar de aktivt med kommunerna och deras energiplaner. Elva länsstyrelser har inget aktivt arbete med energiplanerna eller nämner dem inte alls.

Kommunernas översiktsplaner

Åtta av länsstyrelserna har en vision och tanke om att energi- och klimatfrågorna ska ta mer plats översiktsplaneringen. Det är främst vindkraft som nämns, tre länsstyrelser skriver endast om vindkraft. Resten nämner endast översiktsplaneringen som en viktig fråga.

De regionala utvecklingsprogram (RUP)

Tolv länsstyrelser har aktivt använt RUP eller samverkat i framttagandet av en ny RUP. Sex länsstyrelser nämner att det finns en RUP i länet men inte hur de har använt den, medan tre länsstyrelser inte nämner RUP alls.

Miljömålen

Alla länsstyrelser utom två förhåller sig till och använder sig av miljömålsarbetet i strategin.

Hur och med vilka de har samverkat och processat fram strategin

De flesta har beskrivit en ambitiös samverkansprocess men flera har inte hunnit genomföra någon samverkan. De flesta har haft uppstartsmöten eller seminarier alternativt en referensgrupp med under arbetets gång. I de fall där det finns en region eller regionförbund har länsstyrelserna i de flesta fall kunnat använda sig av deras samverkansforum.

Energimyndigheten rekommenderade länsstyrelser att göra aktörsanalyser för att beskriva sin roll i processen men det är endast ett fåtal som gjort det. Två länsstyrelser har gett förslag på vad de tycker andra organisationer ska göra, riktar sig främst till den statliga nivån.

Transporter

Transporter fanns med som ett särskilt sakområde att belysa i strategierna. Alla länsstyrelser skriver ambitiöst om transporter. De har angripit transportfrågorna på olika sätt, en del mer beskrivande en del mer i målform, alla bidrar dock med mycket material om transportsituationen i länet. Konkretiseringsgraden är som störst här. Flera länsstyrelser kopplar arbetet direkt till befintliga planeringsdokument såsom länstransportplanen.

Visioner och mål

Alla länsstyrelser utom två formulerar mål, visioner eller strategiområden. En del arbetar med alla tre. Majoriteten har en vision och har påbörjat ett målarbete men ser målarbetet som en fortsättning i strategiarbetet. Två länsstyrelser har använt miljömålen som sina mål i strategin.

Strategiåtgärder

Många länsstyrelser har formulerat strategier men de fokuserar inte på konkreta åtgärder. De flesta ser konkreta mål och strategiområden som nästa steg i processen. Fyra länsstyrelser har dock formulerat konkreta strategiåtgärder.

Konkreta åtgärder

Ett fåtal länsstyrelser har konkreta åtgärder, såsom under strategiåtgärder ser de konkreta åtgärder som nästa steg i processen.

Hur de planerar att gå vidare

Knappt hälften av strategierna är remissversioner och är just nu ute för förankring. I de flesta strategier beskrivs en fortsatt process mer eller mindre preciserat och

slutligen finns det några länsstyrelser som inte beskriver hur de ska fortsätta arbeta.

Kommentarer

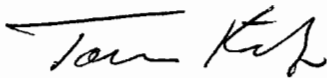
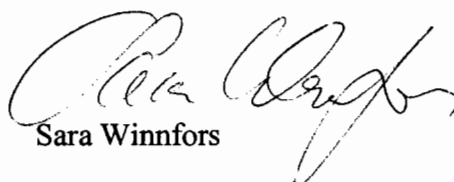
Länsstyrelserna har haft kort tid på sig att ta fram strategierna, ca 10 månader. Det innebär att de flesta inte är helt klara med sitt strategiarbete, i många fall återstår förankringsprocessen. Olika regionala aktörer har ändå deltagit i arbetet.

Strategiåtgärder och konkreta åtgärder har inte prioriterats i den här första omgången.

Förankring, delaktighet och bra underlag är viktiga komponenter för att strategierna ska bli verkningsfulla och använda.

Energimyndigheten planerar att fortsätta att arbeta med strategierna och avser då gå igenom dem med avseende på viss särskilda frågeställningar samt se vilka slutsatser som kan dras för den regionala och lokala nivåns fortsatta arbete med energifrågan.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Tomas Kåberger. Vid den slutliga handläggningen har därutöver deltagit utvecklingsdirektör Lars Guldbrand, avdelningscheferna Josephine Bahr Ljungdell, Susan Linton Royen, Zofia Lublin, Andres Muld, Birgitta Palmberger och Anneli Eriksson, tf avdelningschef Mathias Fock, verksjuristen Fredrik Selander samt utredaren Sara Winnfors, den sistnämnda föredragande.

Tomas Kåberger
Sara Winnfors

Sammanställning av länsstyrelsernas Energi- och klimatstrategier

23 februari 2009

Dnr: 00-07-7261

Inledning

Följande rapport är en sammanställning av innehållet i de energi- och klimatstrategier som Sveriges 21 länsstyrelser har lämnat till Energimyndigheten. Rapporten är en redovisning av uppdrag 19 i Regleringsbrev för 2008 respektive uppdrag 5 i Regleringsbrev för 2009.

Strategierna har granskats med avseende på följande frågeställningar:

Hur förhåller sig varje strategi till följande faktorer:

- De kommunala energiplanerna
- Kommunernas översiktsplaner
- De regionala utvecklingsplanerna (RUP)
- Miljömålen
- Hur och med vilka de har samverkat och processat fram strategin
- Vad de skriver om transporter
- Vilka visioner och mål finns
- Vilka strategiåtgärder föreslås
- Vilka konkreta åtgärder föreslås
- Hur de planerar att gå vidare

Innehåll

1	De kommunala energiplanerna	7
2	Kommunernas översiktsplaner	12
3	De regionala utvecklingsprogrammen (RUP)	17
4	Miljömålen	23
5	Hur och med vilka de har samverkat och processat fram strategin	29
6	Transporter	38
7	Visioner och mål	50
8	Vilka strategiåtgärder föreslås	61
9	Vilka konkreta åtgärder föreslås	76
10	Hur de planerar att gå vidare	80

1 De kommunala energiplanerna

- **Blekinge**

Energiplaneringen anses vara svag på regional och lokal nivå. Energiplaneringen varierar på lokal nivå. Den förordningsstyrda kommunala energiplaneringen är delvis av gammalt datum och har en relativt svag ställning i den kommunala planeringen. Det finns ingen regionalt sammanhållen energiplanering.

I takt med ökad fokusering på klimat- och energipolitiken, sker nu en förnyelse av arbetet med den kommunala energiplaneringen. Den förbättrade kommunala planeringen bör följas av översyn och skärpning i berörda delar av lagstiftningen, t.ex. plan- och bygglagen.

Kommunerna samverkar i region Blekinge i frågan om energiplanering, men det är oklart vilken roll länsstyrelsen har i detta samverkansorgan.

- **Dalarna**

Inom EnergIntelligent Dalarna har man tagit fram lokala energi-/klimatstrategier under åren 2007-2008 tillsammans med kommunerna och regionala parter.

- **Gotland**

Strategin refererar och bygger på Gotlands kommuns Energiplan 2007-2010. Planen innehåller redovisning av energianvändning, och produktion osv, samt scenarier och potentialer för lokalt producerade förnybara energikällor. Planen innehåller en klimatstrategi med målet om en 100 procent klimatneutral energiförsörjning år 2025. Planen innehåller en handlingsplan för de områden kommunen har ansvar för. Planen utgör referensen för länsstyrelsens strategi.

- **Gävleborg**

Sju av tio kommuner i Gävleborg har aktuella energiplaner alternativt klimat- och energistrategier. De kommunala energiplanerna/strategierna i länet har varierande fokusområden och upplägg och därför även olika användning i kommunerna. En del har tonvikt på nuläget, andra är mer inriktade på framtiden. Några har konkreta mål och åtgärder som följs upp regelbundet.

- **Halland**

Länsstyrelsen i Hallands län har i samband med detta regeringsuppdrag låtit Energirådet i Halland göra en sammanställning av kommunernas energiplaner och klimatdokument. Samtliga kommuner har aktiva energiplaner eller strategier. Kommunerna har också haft eller har pågående klimatinvesteringsprogram, KLIMP. Alla kommunerna har egna klimatmål. Sammanställning redovisas i sin helhet i bilaga 2.

- **Jämtland**

På lokal nivå i kommunerna finns energiplaner och Agenda 21-arbete som reglerar energifrågorna. Kommunerna Berg, Bräcke, Strömsund, Krokom och Åre har under 2008 också tagit fram energi- och klimatstrategier för respektive kommun i syfte att få till stånd ett systematiskt arbete kring energi- och klimatfrågor och handlingsplaner för dessa strategier ska upprättas. Jämtlands läns landsting upprättar samtidigt en energi- och klimatstrategi för sin verksamhet.

- **Jönköping**

Flera kommuner har nyligen tagit fram egna klimat- och energistrategier. Gislaved, Jönköping och Nässjö kan nämnas som exempel. Andra kommuner har färskare energiplaner, såsom till exempel Eksjö. Kommunernas arbete och olika projekt inom klimat- och energiområdet är viktiga i den regionala dialogen.

Genomförda och pågående projekt i samband med kommunernas energiplaner finns listade.

Länsstyrelsen har anställt en klimat- och energistrateg från 1 januari 2009. Länsstyrelsen ska kontinuerligt följa upp kommunernas arbete med att revidera energiplaner och ta fram klimatstrategier. Senast vid utgången av år 2009 bör samtliga kommuner ha sådana och därefter revidera dessa minst en gång per mandatperiod.

Det finns även ett eget kapital över hur de kommunala energiplanerna används som underlag:

Hur används de kommunala energiplanerna som underlag?

Effektivare energianvändning och transporter är en av de tre övergripande strategierna för att nå miljömålen. Energisektorn påverkar flera miljömål genom sina utsläpp och förbrukar icke-förnybara naturresurser. Energianvändningen bör på sikt minska och användningen av förnybara energikällor öka. Omställningen av energisystemet tar tid och kommunala energiplaner som anger strategier och förhållningssätt för att uppnå det är en viktig del i arbetet.

I enkäter 2006, 2007 och 2008 har Sveriges kommuner besvarat frågor om kommunala energiplaner eller andra aktuella dokument som kan fungera som sådana. I Jönköpings län har år 2008 fem kommuner, cirka 40 %, aktuella sådana energiplaner och arbete pågår i ytterligare fyra kommuner. Strategierna redovisas sällan i översiktsplanen. På frågor om vilka aspekter kommunen har utvecklat i energiplaneringen svarar sju av länets kommuner hur användningen av fjärrvärme ska främjas, tre kommuner hur användningen av solenergi ska främjas, sex kommuner hur användningen av biobränsle ska främjas och fyra kommuner hur anläggningar för vindkraft ska främjas. Åtgärder krävs för att stimulera och utveckla kommunernas arbete med planeringsunderlag för att nå miljömålen. Länsstyrelserna och Boverket har som uppgift att stödja detta arbete.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har som en del av det regionala miljömålsarbete låtit granska kommunernas energiplaner för att närmare studera om och i så fall hur kommunerna planerar för en omställning av energisystemen utifrån gällande energipolitiska beslut. Från centralt håll är ambitionen att energiplanering mer medvetet ska användas som ett verktyg för att nå hållbar utveckling. Utgångspunkten är att information, rådgivning och samverkan samt strategisk samhällsplanering på kommunal och regional nivå ska kunna bidra till uthålliga energilösningar. Energiplanering är även av stor betydelse för näringslivets arbete med energieffektivisering och val av energislag.

Rapporten visar att det finns ett behov av att utveckla den kommunala energiplaneringen. Överlag är energiplanerna omfattande och utförliga. De beskriver väl kommunens nuvarande energisituation och möjligheter för framtida energianvändning. Generellt önskas tydligare energiplaner med utförligare tids-, implementerings- och uppföljningsplan för att öka effektiviteten och genomslagskraften i energiplaneringen. Med en tydligare struktur där mål, handlingsvägar och ansvarsfördelning lyfts fram och motiveras kan energiplanen verka som ett lättanvänt hjälpmedel i energiarbetet. Vad gäller miljöfrågorna kommer dessa ofta i andra hand trots sin nära relation med energifrågorna. Med införandet av SMB i energiplaneringen kommer förhoppningsvis nästa generation energiplaner att ha kommit ytterligare ett steg i miljö- och helhetsperspektivet och därmed bli ett starkare medel att nyttja på väg mot en hållbar utveckling.

- **Kalmar**

Nämns ej.

- **Kronoberg**

Variationen är stor, i vissa kommuner finns energiplaner och de används som underlag vid beslut i olika instanser, t.ex. i kommunstyrelser och kommunala bolag. I andra kommuner finns inte några energiplaner och verkar därför inte som underlag.

- **Norrbotten**

I strävan mot **hållbar samhällsplanering** är kommunerna nyckelaktörer. För att det ska finnas förutsättningar för att beakta klimatfrågan i alla beslut som fattas, som inte minst är viktigt i den fysiska planeringen, krävs ett bakomliggande lokalt klimat- och energistrategiskt arbete. Regionala och lokala processer är parallella och här är en kontinuerlig samordning viktig. Ökad information och utbildning är viktiga inslag för att börja förändra mönster i vår livsstil.

Inget mer konkret nämns om kommunernas energi- och översiktsplaner

- **Skåne**

Energiplaneringen anses vara ett viktigt instrument för ett miljöanpassat energi- respektive transportsystem. Dock har bara runt 40procent av kommunerna i Skåne

har energiplaner. Möjliga åtgärder är bl.a. genom stärkt tillsyn av kommunala energiplaner och att bättre statistik tas fram som är nedbruten på regional och lokal nivå.

- **Stockholm**

Strategin beskriver att Länsstyrelsen ska verka för att öka andelen förnybar energi genom att aktivt stödja kommunerna i utarbetandet av energiplaner för omställningen. Detta ses som en viktig insats i Länsstyrelsens egen verksamhet.

- **Sörmland**

I sin vision för 2020 skrivs att klimat och energiplaneringen ska ha en central del av samhälls-planeringen på alla nivåer. Attraktiva lösningar för kollektiva transporter planeras och realiseras innan ny bebyggelse anläggs. Vidare beskrivs att energi- och klimatarbetet har aktiv och hög profil i flera kommuner i länet. Några åtgärder som listas för att förbättra energiplan är att energiplanering ska stimuleras genom insatser för att höja energikompetensen hos planerarna, förbättra regionala planeringsunderlag för energiomställning och stärka tillsynen av kommunala klimat och energiplaner.

- **Uppsala**

Nämns bara kort som ett av styrmedlen för att bygga ut fjärrvärmenätet.

- **Värmland**

I Värmland har projektet "Klimatplaner för Värmland" pågått sedan början av år 2007. I projektet arbetar 14 av länets 16 kommuner med att ta fram energi och/eller klimatplaner. Övriga två kommuner i länet hade vid starten av detta projekt precis antagit en energiplan eller kom att anta en energiplan under projekttiden. I och med projektets avslut kommer samtliga Värmlands kommuner ha aktuella klimat- och/eller energiplaner. Detta får anses vara unikt genom att det har tagits ett samlat grepp i en hel region i detta arbete. Vidare har projektet varit speciellt genom att det har haft fokus på konkreta åtgärder, att processen är viktigare än den färdiga planen och att det handlar om samverkan och erfarenhetsutbyte.

- **Västerbotten**

Kommunerna har en nyckelroll i klimatarbetet. Länets kommuner arbetar i varierande grad med energieffektivisering och förnybar energi. Endast 10 av länets 15 kommuner har aktuella energiplaner. Drygt hälften av länets kommuner har politiska antagna sektorsövergripande mål och strategier för att hantera klimatförändringarna. Två kommuner, Lycksele och Storuman, deltar i Energimyndighetens program Uthållig kommun.

- **Västernorrland**

Länets kommuner har en rad viktiga roller bl a i sitt ansvar för fysiska planeringen och i den lagstadgade energiplaneringen. Mycket görs redan idag men mycket mer kan göras.

I kap 8, Fortsatt arbete, beskrivs även att Länsstyrelsen i samverkan med kommunerna, energiaktörer och större arbetsgivare ska skapa en regional energiplan.

- **Västmanland**

I kapitlet Lokala styrande dokument finns energiplaner nämnda. Länsstyrelsen följer årligen upp de kommunala energiplanerna inom ramen för miljömålen med en enkät till kommunerna. I Västmanlands län uppgav år 2008 tre av länets kommuner att de hade en aktuell energiplan: Sala, Köping och Västerås.

- **Västra Götaland**

Utöver den fysiska planeringens viktiga roll för utvecklingen av samhällets energi- och transportsystem gäller att varje kommun ska ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi, som fastställs av kommunfullmäktige. I Västra Götalands län har många av länets kommuner ett aktivt energiplaneringsarbete som både Länsstyrelsen och det regionala energikontoret Hållbar utveckling i Väst gjort insatser för att utveckla ytterligare. I samband med uppföljning av miljömålsarbetet undersöktes frågan om energiplaneringens tillstånd i respektive kommun. Nitton kommuner har svarat att de har en aktuell energiplan, och lika många att arbete pågår, där planen väntas bli färdig inom kort. Elva kommuner saknar plan eller så dröjer det tills planen är färdig.

För att höja nivån och få med ytterligare kommuner bör arbetet fortsätta genom att skapa möjlighet för kommunerna att lära av varandra och få ny kunskap som utvecklar energiplaneringen.

- **Örebro**

Energiplanering anses ligga efter i länet då rådigheten över energitillförsel och energianvändning minskat, och drivkrafter saknas för kommunerna då arbetet kräver resurser. Ett regionalt samarbete i projektform för att aktualisera energiplaner föreslås, eventuellt med externt finansiellt stöd.

- **Östergötland**

Nämns inte mer än i allmänna ord i samband med annan fysisk planering(se rubrik 2 översiktsplaner).

2 Kommunernas översiktsplaner

- **Blekinge**

Klimat- och energifrågor i översiktsplaneringen ses som en möjlighet. Klimatfrågan och vindkraften tar steg in i översiktsplaneringen (kap 3, sida 11). Länsstyrelsen ser ett behov av att kommunen utvecklar en bättre framförhållning i den översiktliga planeringen för att hantera investeringar på t ex bioenergiområdet. Det kan även behövas ett regionalt samarbete om detta.

- **Dalarna**

Nämns inte.

- **Gotland**

Översiktsplanen för Gotlands kommun antogs 1995. Arbete med en ny plan pågår för närvarande man och kommer att jobba speciellt med vindkraftsfrågor.

- **Gävleborg**

Flera av länets kommuner arbetar med nya kommuntäckande översiktsplaner där de, bland annat, behandlar energifrågorna. Fem kommuner arbetar med att ta fram en fördjupad översiktsplan för vindkraft och sju kommuner har fått Boverkspengar till vindkraftsplanering.

- **Halland**

Av länets kustkommuner har fyra sedan länge planerat för lämpliga lägen i kustzonen för vindkraftsutbyggnad i sina översiktsplaner. Samtliga av länets kommuner behöver komplettera sina översiktsplaner med vindkraft i inlandet. Regeringen har infört ett stöd till kommunerna för översiktsplanering med inriktning mot vindkraft. Det har medfört att Hylte kommun, Laholms kommun, Halmstads kommun och Varbergs kommun har ansökt om medel för framtagande av översiktsplaner (tematiska tillägg) för vindkraft. Falkenbergs kommun avser att se över sin kommuntäckande översiktsplan och där inarbeta vindkraftsfrågorna.

- **Jämtland**

Översiktsplanen nämns endast som ett åtgärdsområde inom strategidelen energitillförsel:

Fokusområde Vindkraft (planering, lokalt deläggande) planeringssidan, fortsätta jobbet med översiktsplaneringar (regionalt/lokalt)

- **Jönköping**

I nästa generation av översiktsplaner eller i annan plan ska kommunerna kartlägga och redovisa behovet av pendlarparkeringar.

Länsstyrelsen ska i samband med att nya översiktsplaner utarbetas ta in uppgifter från länets kommuner om gång- och cykelbanenätet samt upprätta ett GIS-skikt

som är tillgängligt via Internet. I samma skikt ska även befintliga cykelparkeringar och behov av nya kartläggas.

Länsstyrelsen har tagit fram ett regionalt planeringsunderlag för vindkraft som visar på principer och förutsättningar för vindkraft i länet. Underlaget kan användas som ett verktyg i kommunernas planeringsarbete.

Länsstyrelsen (*har i detta samband*) även har tagit upp frågan om att bilda ett regionalt energikontor i Jönköpings län med Regionförbundet. (sida 112, Åtgärder i miljömålsarbetet regionalt eller i samverkan mellan aktörer)

Det finns ett eget kapitel om kommunernas översiktsplaner:

Länsstyrelsens plan- och bostadsavdelning har sommaren 2008 gjort en översiktlig inventering av kommunernas översiktsplaner för att få fram i vilken mån översiktsplanerna redovisar energi- och klimataspekter. Hur redovisas aspekterna och hur är det i så fall utformat? Många gånger innebär förslag och strategier i översiktsplanerna att energi- och klimataspekter påverkas, men frågan är om kopplingen och konsekvenserna framgår. I vissa fall har kommunerna t ex en energiplan, men det är tveksamt om strategiska frågor från denna i så fall fångas upp och bekräftas i översiktsplanen. Ofta ligger den enbart som ett underlagsmaterial.

I sammanställningen nedan tas enbart de delar av översiktsplanen med där det finns en uttalad redovisning av energi- och/eller klimatfrågor på en mer strategisk nivå samt där åtgärder föreslås med hänvisning till energi- och/eller klimatperspektiv. Kommunen bedöms t ex inte koppla energi- eller klimatfrågor till en åtgärd som utbyggd kollektivtrafik om detta inte är tydligt uttalat.

Kapitlet innehåller en sammanställning över kommunernas planer.

- **Kalmar**

Översiktplanerna nämns i bland åtgärdsförslagen i Viosio och mål för kalmar län, sida 13), t ex under "God bebyggd miljö":

Senast 2010 har kommunerna tagit ställning till följande fem strecksatser och arbetar successivt in dessa i de kommunala översiktsplanerna:

- hur ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur kan åstadkommas så att transportbehovet minskar och förutsättningarna för kollektivtrafik och andra miljöanpassade och resurssnåla transporter förbättras,
- hur kulturhistoriska och estetiska värden ska tas till vara och utvecklas,

- hur grön- och vattenområden i tätorter och tätortsnära områden ska bevaras, vårdas och utvecklas för såväl natur- och kulturmiljö- som friluftssändamål, samt hur andelen hårdgjord yta i dessa miljöer fortsatt begränsas.
- hur energianvändningen ska effektiviseras, för att på sikt minskas, hur förnybara energiresurser ska tas till vara och hur utbyggnad av produktionsanläggningar för fjärrvärme, solenergi, biobränsle och vindkraft ska främjas.
- hur en långsiktigt hållbar vattenförsörjning kan tillgodoses.

Dessutom nämns ÖP under strategier för att nå målen:

Kommunerna bör prioritera sitt arbete med inventeringar, lokaliseringsutredningar och /eller fördjupade eller tematiska översiktsplaner för vindkraft.

Kommunerna samråder med Länsstyrelsen vid utarbetandet av översiktsplaner, områdesbestämmelser, planprogram och detaljplaner. Vid samrådet bevakar Länsstyrelsen energifrågorna i dialogen med kommunerna så att nybebyggelse uppförs i en energi- och resursbesparande struktur. Kollektivtrafiklägen poängteras liksom en struktur som minskar behovet av trafik. Utrymme reserveras för framtida spårbunden trafik.

(sida 22)

- **Kronoberg**

Det ställs i många energi- och klimatsammanhang stora krav på att den fysiska planeringen ska åstadkomma många av de åtgärder som krävs för att minska samhällets klimatgasutsläpp. Erfarenheter från lokal och regional nivå har dock visat att det finns många hinder på vägen. Det krävs nya styrmedel, bl.a. förändrad lagstiftning, för att förändra den fysiska planeringen, så att den i högre grad kan leverera de åtgärder som krävs.

- **Norrbotten**

ÖP nämns endast i allmänna ordalag som ett viktigt instrument för att förverkliga strategin och för hållbar samhällsplanering på olika ställen spridd i hela dokumentet.

- **Skåne**

Det anses föreligga ett behov av förbättrat kunskapsunderlag på både regional och lokal nivå bland annat vad gäller klimat- och energistatistik samt analyser av utvecklingsmöjligheter. Möjliga åtgärder är bl.a. att krav ska ställas på energieffektiv, transportsnål infrastruktur i kommunala översiktsplaner och regionala infrastrukturplaner. Energiplaneringen liksom energiperspektivet i översiktsplaneringen bör stimuleras i – och mellan – Skånes kommuner. Det kan ske genom att insatser för energikompetens tillförs planeringen. Boverkets erfarenheter bör tillämpas på regional och lokal nivå. (lokal och regional åtgärd).

- **Stockholm**

Nämns inte.

- **Sörmland**

Översiktsplaneringen nämns som en del av åtgärderna för ökad vindkraftsetablering samt att stärkt klimat- och energiperspektiv skall ingå i all samhällsplanering.

- **Uppsala**

Samhällsplanering beskrivs i strategin som en avgörande faktor för klimatpåverkan. Det anses finnas goda utsikter att påverka energianvändning med hjälp av utvecklad samhällsplanering. Eftersom klimat- och energipåverkan oftast kan påverkas mest i storskaliga transport- och samhällssystem och kommunerna i huvudsak gör lokala bedömningar borde staten få ett förstärkt nationellt inflytande i den fysiska planeringen.

Ett problem som uppmärksammas är att kommunerna förnyar sina översiktsplanen alltför sällan och att man gör små fördjupningar som inte kan fånga upp just långsiktiga effekter.

Några huvudområden listas viktiga under "Strategi för samhällsplaneringen":

- Förstärk klimat- och energiperspektivet i samhällsplaneringen och utveckla ett helhetsperspektiv över samhällsstrukturs inverkan på energianvändning och klimat
- Utveckla samarbetet kring fysisk planering inom länet och med angränsande län
- Utveckla PBL så att klimat- och energiaspekter bättre beaktas

- **Värmland**

I kapitlet "Regionala mål" skrivs att samhällsplaneringen ska anpassas till klimat- och miljömålen, te.x. genom satsningar på förnyelsebar energi och kollektivtrafik. I övrigt fokuseras istället på det arbete med energi- och klimatplaner som bedrivs.

- **Västerbotten**

I kapitlet Hållbart byggande och boende nämns "Verka för en energieffektiv och klimatsmart samhällsplanering" som en möjlig åtgärd.

(sida 19)

- **Västernorrland**

En avgörande fråga för en hållbar framtid är att anpassa samhällsplanering och byggande till kraven på effektiv energi- och resursanvändning, samt kloka systemlösningar.

Länets kommuner har en rad viktiga roller bl a i sitt ansvar för fysiska planeringen och i den lagstadgade energiplaneringen. Mycket görs redan idag men mycket mer kan göras.

- **Västmanland**

Nämns inte direkt i strategin. I kapitlet effektivare transporter nämns att en transporteffektiv samhällsstruktur bör ges hög prioritet vid all samhällsplanering.

- **Västra Götaland**

Energianvändningen påverkas av hur vi bygger vårt samhälle. Den fysiska planeringen på lokal nivå utgör ett viktigt instrument för att skapa goda förutsättningar för ett miljöanpassat och långsiktigt hållbart energi- och transportsystem. Planeringen är bland annat en förutsättning för utbyggnaden av fjärrvärme, kraftvärme, vindkraft och andra förnybara energislag. Planering behövs också för utbyggnaden av effektivare transporter, spårbunden trafik och kollektivtrafik. De planer som arbetas fram behöver belysa den föreslagna utbyggnadens effekter på energianvändningen och transportarbetet.

Den regionala planeringsnivån har en betydelsefull uppgift i att dels ta fram underlag som belyser de problem och möjligheter som finns i länets energi- och transportsystem, dels att arbeta för att länet och dess kommuner samverkar kring en gemensam energi- och klimatstrategi i riktning mot ett långsiktigt hållbart samhälle.

Inom ramen för Länsstyrelsens roll i den fysiska planeringen deltar Länsstyrelsen i och stödjer denna process.

- **Örebro**

Kommunernas översiktsplaner beskrivs framförallt som viktiga när det gäller effektivare transporter.

- **Östergötland**

I länet har genomförts fysisk planering för att stärka orter i anslutning till pendeltågslinjerna, såsom Mantorp och Kimstad. I Linköpings kommun pågår planeringsinsatser för att förtäta staden och på så vis förstärka underlaget för kollektivtrafiken och öka förutsättningarna för att gå och cykla. Vidare planeras den nya stadsdelen Djurgården i Linköping med visionen om en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

Flera av de östgötska kommunerna arbetar aktivt med klimat- och energifrågorna. Det sker exempelvis genom kommunala klimat- och energiplaner, klimataspekter i fysisk planering, trafikplanering och kommunaltekniska lösningar. Samarbetet mellan Linköping och Norrköping inom områdena fysisk planering och klimat/energi får genom sin omfattning en stor regional betydelse.

3 De regionala utvecklingsprogrammen (RUP)

- **Blekinge**

Region Blekinge har ansvaret för den lokala utvecklingsplaneringen. Det regionala utvecklingsprogrammet och länstransportplanen är här centrala dokument, vilka har en utgångspunkt i den kommunala översiktsplaneringen. I april 2008 fastställde regionfullmäktige ett nytt regionalt utvecklingsprogram – RUP.

- **Dalarna**

Nämns inte.

- **Gotland**

RUP är antagen 2008 och gäller fram til 2025. RUP är framtaget i samverken med olika aktörer och myndigheter och inkluderar miljö- och hållbarhetsaspekter. Energiområdet är ett viktigt område bland de fem områden som identifierats.

Gotlands kommun utgör ett samverkansorgan med ansvar för bl a RUP, transportinfrastrukturplanen och tillväxtprogrammet.

Kommunen har ett miljöprogram som tillsammans med energiplanen konkretiserar RUP.

- **Gävleborg**

Regionförbundet arbetar med att ta fram en Regional utvecklingsplan (RUP) som skall vara färdigställd våren 2009. Planen som tas fram i bred dialog över länet fick en skjuts framåt genom två stora visionsdagar i januari 2008 där politiker och företrädare för organisationer fick beskriva "sitt goda Gävleborg 2020". Från visionsdagarna erhöles ett antal byggstenar till en vision för Gävleborg. Den byggsten som framkom flest gånger från olika grupper på visionsdagarna var miljödriven tillväxt med starka miljöteknikföretag och förnybara energikällor. Denna önskan från företrädare i Gävleborg kommer att vävas in i den kommande RUP:en. Utvecklingsplanen kommer i sin tur att vara en ledstjärna för alla utvecklingsprogram, planer och åtgärdsstrategier i länet. Detta inkluderar även regionala miljömål och klimat- och energistrategier.

- **Halland**

En regional utvecklingsstrategi antogs 2005 för 2005-2020. I strategin har visioner formulerats och 15 strategier tagits fram.

- **Jämtland**

På länsnivå fungerar den Regionala Utvecklingsstrategin som ett samlat dokument för länets utveckling och utgör därför basen för övriga planer och program som tas fram. Regionala utvecklingsstrategin har antagits av Rådet för regional utveckling och Länsstyrelsen. Regionala utvecklingsstrategin har inte gett tillräcklig vägledning vad gäller energi- och klimatfrågor och därför kommer den att kompletteras i dessa delar med den regionala energi- och klimatstrategin som underlag.

- **Jönköping**

Länet har ett regionförbund med ett litet kansli. Regionförbundet har ingen egen kompetens inom miljö- eller energiområdet, utan förlitar sig till medlemmarnas och Länsstyrelsens kompetens vid behov. Frågan om behovet av ett Energikontor i länet har hanterats i den regionala utvecklingsplanen och bedömts vara en prioriterad uppgift. Kommunerna har idag samarbetsavtal med Energikontor sydost i Växjö för nätverksarbetet med kommunala energirådgivare. Den regionala utvecklingsplaneringen har hanterat energi- och miljöfrågor som en potential för nya verksamheter inom näringslivet i länet.

Regionalt utvecklingsprogram (RUP)¹

Det regionala utvecklingsprogrammets (2008) vision för länet utgår från den potential och de förutsättningar som finns i länet och är direkt kopplad till långsiktiga och övergripande mål. Visionen är också ett löfte och innebär en viljeinriktning för hur länets aktörer vill bli uppfattade i det långsiktiga perspektivet – såväl internt som externt. Visionen är en vägvisare och ger oss en mental bild av framtiden: "Vi ska vara den självklara mittpunkten för människor med skaparkraft. En tillgänglig region för människor som vill besöka, verka och leva i en möjliggörande miljö." Det strategiska långsiktiga målet är: "Ett snabbare, öppnare och smartare Jönköpings län" med ledorden "Regionförstärkning, Entreprenörskap, Attraktivitet och Samverkan".

Fem prioriterade programområden har valts ut: Livsmiljö och attraktivitet, Kommunikationer, Näringsliv, Arbetsmarknad och kompetensförsörjning, samt Internationell samverkan. För dessa finns övergripande mål, delmål, strategier samt prioriterade och angelägna åtgärder. Samtliga programområden är prioriterade ur ett utvecklingsperspektiv och har alla en avgörande betydelse för samhällsutvecklingen. Utveckling och tillväxt följer inte några gränser för verksamhetsområden, utan de ömsesidiga sambanden och beroendena är starka och nödvändiga, framhålls i programmet. Med ett sådant synsätt är det inte helt lätt att urskilja vilka delar i programmet som berör klimat- och energifrågan. Vad som har en tydlig koppling till och en positiv inverkan för arbetet med Klimatbegränsning och Energiomställning kan diskuteras.

- **Kalmar**

Synergier med andra relevanta regionala program och planer som exempelvis regionala utvecklingsprogram och länstransportplaner ska tillvaratas.
Nämns i övrigt inte mer än i allmänna ordalag.

- **Kronoberg**

En regional utvecklingsplan finns i länet, framtagen av Regionförbund Södra Småland. Den innehåller länets långsiktiga klimatmål, att den direkta användningen av fossila bränslen i princip ska upphöra i Kronobergs län. Det finns även skrivningar om hur klimatförändringarna kan komma att påverka länet och vilka områden som behöver fokuseras inom bl.a. forskning, näringsliv, energieffektivisering och alternativa bränslen. RUP:en stämmer alltså överens med denna klimatstrategi.

- **Norrbotten**

Arbetet med klimat- och energifrågan i Norrbotten tar sitt avstamp i EU:s och Sveriges klimatmål. Regeringens nationella strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013 utgör också en plattform för det strategiska energiarbetet. I de viktigaste styrdokumenterna i länet, exempelvis Regionalt utvecklingsprogram för hållbar framtid i Norrbotten (RUP), det regionala tillväxtprogrammet (RTP) samt de regionala strukturfondsprogrammen framgår det tydligt att energi- och miljöteknik är prioriterade tillväxtområden. Samtliga program och strategier är framtagna i partnerskap i samverkan mellan politiker, beslutsfattare, myndigheter och övriga berörda aktörer.

- **Skåne**

Omnämns bara på ett ställe:

Arbetet med Regionala utvecklingsprogrammet (RUP), Regional infrastrukturplanering (RTI) och Landsbygdsprogrammet är viktiga regionala verktyg för att fullfölja Klimat- och energistrategin.

- **Stockholm**

Strategin indelar förslagen till insatser i tre kategorier, varav insatser som förutsätter Länsstyrelsens samverkan med andra aktörer, är en.

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS, pekas då ut som en viktig process där Länsstyrelsen har möjlighet att verka för energifrågorna är framtagandet av den nya regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010. Regionplane- och trafikkontoret (RTK) ansvarar för framtagandet av RUFS 2010. Landstinget och Länsstyrelsen är eniga om att RUP ska integreras i RUFS. Länsstyrelsen är därför en viktig samarbetspartner i RTK:s arbete. RUFS 2010 har mål för bland annat tillväxt, konkurrenskraft, fysisk struktur och trafiksystem och kommer också att ha mål för klimat- och energifrågor. En energistudie har nyligen initierats och kommer att pågå under två år. Resultatet av studien ska utgöra underlag för framtagandet av mål för klimat- och energiområdet.

- **Sörmland**

Den sk Sörmlandsstrategin (RUP) beskrivs under regionala och lokala styrdokument. Denna har mottot "Det skall vara enkelt att leva och verka i Sörmland".

- **Uppsala**

I kapitlet Samhällsplanering möjligheter och under Strategi för samhällsplaneringen beskrivs området att utveckla klimat- och energiperspektivet i den regionala utvecklingsplaneringen genom:

- Klimat- och energiperspektivet beaktas inom alla utvecklingsområden som anges i den regionala utvecklingsplanen, Rupen.
- Utveckla Uppsala län till ett internationellt kompetenscentrum inom klimat- och energiområdet
- Utveckla flera olika demonstrationsprojekt inom klimat- och energiområdet i länet
- Stöd befintliga och nya företag baserade inom klimat- och energiområdet

Inledningsvis skrivs även att en nära koppling av arbetet har gjorts till utformningen av ett nytt regionalt utvecklingsprogram, Rupen 2008. En gemensam arbetsgrupp har funnits för detta arbete. En styrgrupp inom länsstyrelsen har samordnat arbetet och till denna har knutits en intern och en extern referensgrupp med bred sammansättning.

- **Värmland**

Det regionala utvecklingsprogrammet för perioden år 2009-2013 är under framarbetning av Region Värmland. Programmet har varit ute på remiss under hösten år 2008.

Energistrategin är kopplad till det regionala utvecklingsprogrammet genom att strategin kommer att läggas som ett handlingsprogram under det regionala utvecklingsprogrammets strategi "Klimat- och miljösmartare Värmland". Inom denna strategi har ett mål formulerats för att nå visionen i det regionala utvecklingsprogrammet. "Målet är att lägga grunden för ett miljömässigt hållbart samhälle och se klimat- och miljöfrågorna i ett regionalt helhetsperspektiv.

- **Västerbotten**

I kapitlet Utmaningar för att minska utsläpp av växthusgaser och främja energiomställning beskrivs att det klimat- och energistrategiska arbetet tar sin utgångspunkt i den vision som år 2006 antagits i länets regionala utvecklingsprogram (RUP): "Västerbottens län är ledande i Nordeuropas regioner med arbetet för en hållbar utveckling präglad av ett kunskapsdrivet och konkurrenskraftigt näringsliv."

Vidare beskrivs inte RUP.

- **Västernorrland**

Omnämns inte specifik, men i kap 8, Fortsatt gemensamt arbete, beskrivs myndighetsutövning som en punkt. Där skrivs att kopplingen mellan

samhällsplanering, kollektivtrafik, infrastrukturåtgärder och regional utvecklingsplanering ska uppmärksammas och utvecklas.

- **Västmanland**

I strategin formuleras inga nya övergripande mål för utvecklingen på klimat- och energiområdet i Västmanlands län. Strategin är ett medel att nå de befintliga mål som är beslutade/antagna inom klimat- och energiområdet och som är relevanta för Västmanlands län. Den målsättning som finns angiven i det regionala utvecklingsprogrammet, RUP, (antagen av Länsstyrelsens styrelse 2007-06-18) inom detta område är emellertid central:

”Det långsiktiga målet för energiområdet i länet är att Västmanland skall vara ett föregångslän när det gäller minskning av resurs- och energiförbrukning samt utsläpp av klimatgaser. Före år 2050 skall länets energiförbrukning och utsläpp av klimatgaser ha närmat sig en nivå som motsvarar den ekologiska andelen i ett globalt perspektiv. Västmanland skall bidra till en rättvis fördelning av världens resurser och förebygga negativa konsekvenser av utsläpp av klimatgaser.”

RUP: en är indelad i sex insatsområden. Åtminstone tre av dessa berör denna strategi:

- Ett effektivt transportsystem,
- Energi för framtiden,
- Regional identitet

Insatsområdet Energi för framtiden är av särskilt stor betydelse. (sida 11)

- Minskad total förbrukning av energi i Västmanlands län
- Effektivisering av energianvändningen
- Byte av bränsle och ökad andel förnybara energislag
- Övriga utsläpp av klimatgaser

Strukturen för åtgärdsarbetet utgår från den struktur som ges av det regionala utvecklingsprogrammet, RUP, kompletterat med ett insatsområde för övriga utsläpp som inte kommer från energianvändning. Insatsområden:

- **Västra Götaland**

Det regionala utvecklingsprogrammet för Västra Götalands län kallas ”Vision Västra Götaland”, och antogs av Regionfullmäktige våren 2005. Med den hållbara utvecklingen som grund är visionen inriktad mot fem fokusområden:

- näringsliv,
- kompetens och kunskapsutveckling,
- infrastruktur och kommunikationer
- kultur
- hälsa

Västra Götalandsregionen har huvudansvaret för det regionala utvecklingsprogrammet. Länsstyrelsen deltar i och stödjer arbetet utifrån sina generella uppdrag, inte minst på miljöområdet samt utifrån riktade uppdrag.

Länsstyrelsen samordnar vidare kontakterna med de statliga myndigheterna i länet.

- **Örebro**

Nämns inte.

- **Östergötland**

Nämns inte.

4 Miljömålen

- **Blekinge**

Det finns klimatmål (begränsad klimatpåverkan) som är nedbrutet till regionala delmål (sida 16, klimatmål). Målet God bebyggd miljö nämns som en möjlighet för ytterligare målsättningar för energi och klimat, då i samverkan med kommuner och regionen (sida 38, bostäder och lokaler), övriga miljömål nämns inte.

Man påpekar att miljömålen inte har någon juridisk verkan (sida 34, samhällsplanering)

- **Dalarna**

I Länsstyrelsens uppdrag att samordna det regionala miljömålsarbetet ingår att regionalt anpassa de nationella miljömålen, följa upp dem och stimulera till åtgärder. **Dalarnas miljömål**, som utarbetats i bred samverkan, fastställdes första gången 2003 och i en ny version 2007. Tillsammans med en handlingsplan utgör de en grund för det regionala miljöarbetet. De regionala målen på klimat- och energiområdet är särskilt väl utvecklade. Dalarnas miljömålsuppföljning är samordnad med Sveriges gemensamma miljömålsuppföljning. Kommunerna berörs i hög grad av det regionala miljömålsarbetet. I ett flertal av handlingsplanens åtgärder deltar de som aktörer. Uppföljningssystemet ska fullt utbyggt även redovisa situationen lokalt.

- **Gotland**

Sedan 2001 finns en samverkansgrupp för miljömålsarbetet och under 2006 gjordes en fördjupad regional uppföljning. Målet för begränsad klimatpåverkan är regionaliserats för Gotland i två regionala delmål.

Gotlands kommun har ett nyligen antaget miljöprogram med fem målområden. Miljöprogrammet innehåller även mål på energiområdet.

- **Gävleborg**

I Gävleborgs län bedrivs ett omfattande miljöarbete av myndigheter, kommuner, företag och organisationer. Länsstyrelsen har en samordnande roll när det gäller arbetet med de regionala miljömålen. Under 2002 togs det fram regionala miljömål för Gävleborgs län. Under 2007 reviderades dessa och ett åtgärdsprogram togs fram. Detta utgör en viktig grund för länets miljöarbete. De regionala miljömålen och åtgärderna togs fram i bred samverkan med olika aktörer i länet. Det målår som gäller för de flesta av målen är 2010, vilket får till följd att inom något år behöver nya mål tas fram. Inga nya mål har därför tagits fram i klimat- och energistrategiarbetet.

- **Halland**

Regionala miljömål har funnits sedan 2003 och reviderats 2007. handlingsplan med aktiviteter finns utarbetade och en årligt uppföljning görs.

- **Jämtland**

Miljökvalitetsmålen är också nedbrutna till regional nivå, och de regionala miljömålen utgör en viktig utgångspunkt för länets energi- och klimatstrategi. Det är främst mål under Begränsad klimatpåverkan, Levande sjöar och vattendrag, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, En god bebyggd miljö och ett rikt växt- och djurliv som har betydelse för strategin.

- **Jönköping**

Mer än hälften av länets prioriterade miljömålsfrågor rör skogen, källsjöar och vattendrag, småbiotoper och det småskaliga odlingslandskapets miljövärden, vilket visar på samstämmigheten i länet kring de höga bevarandevärdena.

Regional miljömålsplan finns hänvisad till som källmaterial. Det finns även en uppställning över regionala miljömål (sida 48-50) Det finns även angivet en källa "miljömålsenkät" som skickades till kommunerna.(sida 119). Uppdatering och arbete med regionala miljömål är även nämnd i kapitlet Vision och åtgärder steg 2.

- **Kalmar**

Under 2008 har Länsstyrelsen reviderat de regionala miljömålen. De nu gällande målen inom klimat- och energiområdet framgår av tabell 7.

Samtliga mål är kommunicerade med Regionförbundet i Kalmar län och ligger i linje med de mål förbundet ställt upp (Klimatkommissionens slutrapport och No Oil-dokumentet). Ett regionalt miljömål för transporter är planerat att tas fram under hösten 2008 i samarbete med Regionförbundet.

- **Kronoberg**

Miljömålsarbetet är grunden i den svenska miljöpolitiken. Klimat- och energistrategin syftar till att uppnå miljömålen. Klimatstrategin (detta dokument) ligger i linje med den åtgärdsstrategin för effektivare energianvändning och transporter, som riksdagen har beslutat ska användas för att uppnå miljömålen.

- **Norrbotten**

Miljömål som har en särskild koppling till arbetet med klimat- och energifrågan i länet är "Begränsad klimatpåverkan", "Frisk luft", "Bara naturlig försurning", "God bebyggd miljö" och "Ett rikt växt- och djurliv".

Miljömål med koppling till strategin:

1) Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farligt. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en

sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att detta globala mål kan uppnås. (N)

2) Frisk luft

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas. (N)

3) Bara naturlig försurning

I Norrbotten ska de försurande effekterna av nedfall och markanvändning underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i tekniskt material eller kulturföremål och byggnader. (N)

15) God bebyggd miljö

I Norrbotten ska städer, tätorter och annan bebyggd miljö utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas tillvara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas. (N)

Regionalt delmål - Effektivare energianvändning

År 2010 ska energianvändningen i länet ha effektiviserats motsvarande en minskning av användningen med minst 1 000 GWh jämfört med år 1998. (R)

16) Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd. (N)

• Skåne

Skånes miljömål är anpassade till de nationella målen och när riksdagen beslutar om nya mål inom klimat- och energiområdet kommer också de skånska målen att revideras. Särskilt fokus har tilldelats miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan och ett antal delmål inom God bebyggd miljö som rör energianvändning och planering. Klimat- och energistrategin kommer att fungera som ett underlag i den regionala processen att ta fram regionala miljömål och ett miljöhandlingsprogram för Skåne.

• Stockholm

Omnämns endast i kapitel 2, Förutsättningar. Det konstateras att enligt Länsstyrelsens senaste

uppföljning av miljömålen, Saldo 2007, kommer endast målet Bara naturlig försurning att nås i tid. Miljömålen utgör en del av ett stort antal statliga mål, stundom motstridiga. Tidiga och övergripande insatser kan medverka till att undvika konflikter och optimera lösningar.

- **Sörmland**

De nationella miljömålen beskrivs i kapitlet bakgrund och förutsättningar, och att dessa brutits ned på länsnivå.

I övrigt behandlas inte miljömålen ingående i strategin.

- **Uppsala**

Internationella och nationella miljömål listas, samt kort om och hur kommunerna förhåller sig till miljömålen. Vidare skrivs att regering och riksdag kommer under 2009 att anta mål för minskning av växthusgasutsläppen. De kommande regionala och kommunala målen bör innebära delaktighet i detta nationella åtagande.

- **Värmland**

Den regionala energistrategin för Värmland ingår som en del av arbetet med miljömålen. Arbetet har koppling till följande miljö kvalitetsmål:

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Ingen övergödning
- God bebyggd miljö

Målen följs årligen upp inom det regionala miljömålsarbetet.

Inom miljömålsarbetet är den regionala energistrategin en del av ett åtgärdsprogram inom strategin för effektivare energianvändning och transporter (EET-strategin).

- **Västerbotten**

Västerbotten påbörjade tidigt arbetet med att vidta åtgärder mot klimatförändringarna och länet har ett regionalt antaget miljömål om begränsad klimatpåverkan. Målet är att år 2010 ska de sammanlagda utsläppen av koldioxid från fossila bränslen i länet ha minskat med åtta procent jämfört med utsläppt mängd 1990. Förutsättningarna att nå det regionala miljömålet anses vara goda.

- **Västernorrland**

I Västernorrland är samtliga sju kommuner ekokommuner och håller på att ta fram miljömål/handlingsplaner. Västernorrlands regionala miljömål har processats fram. Fem av dessa är sk profilerade miljömål:

Begränsad klimatpåverkan
Giftfri miljö

Levande sjöar och vattendrag
Geologisk mångfald
God bebyggd miljö

- **Västmanland**

Regionala miljömål för Västmanlands län har tagits fram av Länsstyrelsen. Dessa utgår från de sexton nationella miljömålen. De miljömål som i första hand berör detta program är miljömålen;

Begränsad klimatpåverkan
God bebyggd miljö
Frisk luft

De regionala miljömålen innehåller mål, delmål, analys och förslag på åtgärder. Mer om de regionala miljömålen finns att läsa på Länsstyrelsens hemsida. I Bilaga 4 finns de delmål, med åtföljande åtgärdsförslag, som är av störst relevans redovisade.

- **Västra Götaland**

Uppgiften att forma en regional energi- och klimatstrategi kan ses som en del av miljömålsarbetet. Länsstyrelsen arbetar där för att på ett mer samordnat sätt dels följa upp miljö kvalitetsdata, dels i ökad omfattning föreslå åtgärder, som underlättar för länet att nå de av riksdag och regering fastlagda målen. För detta syfte har Länsstyrelsen inom myndigheten inrättat ett permanent sekretariat och en tvärssektoriell styrgrupp.

Länsstyrelsen arbetar även för att inrätta ett permanent samrådsorgan i länet, ett länsbaserat "miljömålsråd". Ett sådant miljömålsråd skulle bildas tillsammans med Västra Götalandsregionen, de fyra kommunalförbunden samt representanter för näringslivet. Till detta råd är det vår avsikt att knyta aktivitetsinriktade arbetsgrupper.

- **Örebro**

Den regionala strategin för energi och klimat i Örebro län ansluter till de regionala miljömålen som arbetats fram i en bred process samt kommunernas och landstingets mål inom energi och klimatområdet. Inga nya mål har därför formulerats i samband med framtagandet av klimat- och energistrategin.

Nuvarande klimatmål för Örebroregionen

- År 2010 ska utsläppen av växthusgaserna ha minskat med 5 procent från 2000 års nivå.
- År 2010 ska utsläppen från transportsektorn stabiliseras på 2000 års nivå och därefter minska med 20 procent till år 2020.

- **Östergötland**

De regionala miljömålen för Östergötland till år 2020 blir beroende av de nationella miljö kvalitetsmålen som via annonserad proposition kommer att tas upp av regering och riksdag under 2010. En precisering av de regionala målen får därför avvakta.

Det finns en nära koppling till uppföljningen av vissa regionala miljömål och en samverkan med denna uppföljning bör ske.

5 Hur och med vilka de har samverkat och processat fram strategin

- **Blekinge**

Region Blekinge nämns som en aktör, som även har tagit fram en egen rapport, *(däremot sägs det inte att länsstyrelsen aktivt har samverkan med regionen)*. Den framtagna strategin skall skickas på remiss och förankras "till alla berörda", *(men inget står om hur detta förankringsarbete skall ske och vilka aktörer man avser)*.

Länsstyrelsens förslag till strategi är ett dokument i vardande. Slutdokumentet återstår att göra efter ett förankringsarbete där alla berörda kan komma till tals. Efter remissrundan och med beaktande av bl.a. det som kommer fram i Region Blekinges hantering av klimatrappportörernas förslag, tas slutlig ställning till Blekinges energi- och klimatstrategi. Det beräknas ske under våren 2009.

Den fortsatta processen innebär:

För det första: Förslaget till energi- och klimatstrategi för Blekinge län sänds till regeringen i enlighet med länsstyrelsens uppdrag.

För det andra: Förslaget sänds på remiss till intressenter i kretsen av regionala myndigheter och organ, kommunerna, näringslivet m.fl.

För det tredje: Slutligt ställning tas till energi- och klimatstrategin under våren 2009.

- **Dalarna**

Strategin är framtagen i samarbete med EnergiIntelligent Dalarna, ett regionalt energiprogram som fastställdes 2006 efter en bred, flerårig samverkansprocess. I detta deltar kommuner, näringsliv, organisationer (föreningar och studieförbund), länsstyrelsen, Gävle-Dala-Energikontor, region Dalarna, Region Siljan, region Mitt-Dalarna, Högskolan Dalarna och Dalarna Landsting, Vägverket region Mitt, Dalarnas Luftvårdsförbund.

Parallella processer var Dala-MaTs och byggdialog Dalarna

- **Gotland**

Man har haft en tvärsektoriell arbetsgrupp *(inom länsstyrelsen)*, bestående av: handläggare från miljö, plan, infrastruktur, skogsbruk, landsbygd och lantbruk.

Samråd med Gotlands kommun, det regionala partnerskapet på Gotland (Lst, Gotlands kommun, HG, näringslivet, fackförbunden, ideella sektorn, centrala

myndigheter. Fler exempel på samverkanspartner (*men mer avsett för det framtida arbetet*): samverkansgrupp för miljömålsarbetet, samverkansgrupp för vindbruk, skogliga sektorsrådet, Baltic islands network B7, Hållbara kommuner (*där Gotlands kommun ingår*)

- **Gävleborg**

Följande organ nämns som samverkanspartner rent allmänt men inte speciellt för framtagning av den här strategin:

Gävle dala Energikontor

Region Gävleborg, kommunalt samverkansorgan mellan länets tio kommuner och landstinget

Landstinget Gävleborg

Nätverket för ekologisk hållbarhet i Gävleborg (drivs av landstinget)

Miljötinget (drivs av landstinget, Region Gävleborg och Region Dalarna)

X-MaTS, milöanpassat transportsystem i Gävleborg (Banverket, Landstinget, Regionen, Vägverket Mitt)

Mellansvenska Handelskammaren

Samkraft Vind (vindkraftsbolag där kommunerna via sina energibolag är delägare)

- **Halland**

Länsstyrelsen har låtit Energirådet Halland sammanställa kommunala energiplaner och klimatkument som underlag för uppdraget. Energirådet Halland har även fått i uppdrag att uppdatera den regionala statistiken. Länsstyrelsen har haft överläggningar med en rad aktörer för att samla in underlag, samt anordnat en seminariedag om fjärrvärme tillsammans med Högskolan i Halmstad.

Strategierna har presenterats vid ett seminarium i Falkenberg i oktober, där deltagarna fick möjligheter att lämna synpunkter och bidra med förslag. Klimat- och energistrategierna kommer att remissbehandlas under hösten, för att få ett gemensamt ansvar för genomförandet.

- **Jämtland**

Framtagande av strategi

En förutsättning för att skapa en länsgemensam energi- och klimatstrategi som ska vägleda, samla initiativ och inspirera till agerande, är att den upprättas tillsammans med berörda regionala aktörer. En referensgrupp bildades därför för att tidigt få en förankring bland aktörer och redan i upprättandet av remissversionen ta tillvara kunskap och värdefull information från dessa. I och med remissen ut i länet är förhoppningen att strategins innehåll också ytterligare ska kunna stärkas genom relevanta inspel från aktörer och invånare.

Organisationen kring arbetet med energi- och klimatstrategin har under bestått av länsstyrelse och regionala aktörer:

- *Styrgrupp* har varit länsstyrelsens högsta ledning

- *Arbetsgrupp* har varit sammansatt av sakkunniga tjänstemän från olika berörda funktioner inom länsstyrelsen
- *Uppdragssamordnare* har varit energisamordnare på länsstyrelsen

Referensgrupp har bestått av ett 30-tal regionala aktörer med representanter från kommuner, landsting, näringsliv, branschorganisationer och intresseorganisationer.

- Förteckning över deltagare i gruppen och information från dess möten finns att ladda ner från länsstyrelsens hemsida.

Förutom detta har Rådet för regional utveckling fortlöpande hållits informerade. Rådet är ett forum för länets gemensamma utvecklingsfrågor med politiker från länets kommuner och landsting samt länsstyrelsen.

Via ett nätverk för länsstyrelsernas verksamhetsområde energiomställning, med Energimyndigheten som samordnare, har erfarenheter från de olika länen kunnat delas och frågeställningar diskuterats. Även andra berörda myndigheter har bidragit med värdefull information till nätverket.

Uppdraget och arbetet med energi- och klimatstrategi har också presenterats vid ett flertal regionala seminarium under 2008.

• **Jönköping**

Arbetet med klimat- och energistrategin har samordnats med revideringen av åtgärdsprogrammet för Frisk luft för att få en förankring av klimatstrategiarbetet med olika aktörer i länet. En arbetsgrupp med representanter för kommuner, Regionförbundet, företag, Länstrafiken, Landstiget, LRF och Vägverket har deltagit i arbetet i syfte att öka samverkan, ge samordningsvinster och leda till effektivitet för att nå miljömålen. Gruppens ordförande har varit Mats Calmerbjörk Palmérus, miljöchef på Jönköping Energi. Banverket, Miljöstrategen, tjänsteman från Nässjö kommun, Högskolan (logistik och byggteknik) samt avdelningschefer och tjänstemän på Länsstyrelsen har utgjort referensgrupp.

Förutom arbetsmöten har två så kallade workshops planerats med transporter respektive energi som tema. Dessa har genomförts i slutet av oktober och har främst inriktats på åtgärder. Banverket har deltagit i workshop om transporter. Resultatet kommer att påverka innehållet i strategin i steg 2. Information om uppdraget har getts till Regionförbundets arbetsutskott, varvid även diskuterats förankringsprocessen och eventuell etablering av ett energikontor i länet. Dialog har också skett med kommunernas energi- och klimatrådgivare, som bidragit med aktuellt underlagsmaterial.

Miljö- och energifrågor har under lång tid ingått som en naturlig del i kommunernas arbete med Agenda 21, avfallsfrågor, miljöledningssystem, miljömålsarbete, översiktlig planering och kommunal energirådgivning. Under senare år har arbetet även kommit att fokusera på energi- och klimatfrågor i

samband med KLIMP-ansökningar, biogasprojekt och genom kommunövergripande energi- och klimatstrategier.

Jönköpings län har inget eget energikontor, men ett visst samarbete förekommer med Energikontor Sydost i Växjö. Regionförbundet har valt att koncentrera sitt arbete på utpekade insatsområden, och har ingen egen kompetens på energi- eller miljöområdet, utan förlitar sig på medlemmarnas och Länsstyrelsens biträde i det regionala utvecklingsarbetet.

Länsstyrelsens arbete inom energi- och klimatområdet är främst koncentrerat till handläggning av olika energibidrag, granskning av kommunernas energiplaner och program, tillsyn och prövning av industrins och lantbrukets energiförbrukning, lokalisering av energianläggningar samt miljömålsarbete. Klimatfrågorna har hanterats inom miljömålsarbetet för Begränsad klimatpåverkan, Frisk Luft och God Bebyggd miljö och har en tvärspektoriell förankring både internt på Länsstyrelsen och i samarbetet med andra aktörer. Sedan fem år tillbaka anordnas en årlig klimatkonferens i samarbete med Högskolan, Vägverket, Jönköping Energi med flera aktörer. Regionförbundet är sedan 2008 en av aktörerna.

År 2007 gjorde Länsstyrelsen en kartläggning över de arbetsuppgifter som kan härledas till verksamhetsgren "Omställning av energisystemet". Därvid framkom att arbetet är uppdelat på ett stort antal avdelningar och funktioner inom myndigheten.

Det följer en uppställning över dessa enheter på lst.

Arbetet med klimat- och energistrategin har samordnats med revideringen av åtgärdsprogrammet för Frisk luft. En arbetsgrupp med representanter för kommuner, regionförbundet, företag, länstrafiken, landstiget, LRF och vägverket har deltagit i arbetet för att öka samverkan mellan länets olika aktörer och leda till samordningsvinster och effektivitet för att nå miljömålen. Förutom arbetsmöten har två så kallade workshops anordnats under hösten 2008 med energi respektive transporter som tema.

Information om Länsstyrelsens uppdrag har delgetts Regionförbundets arbetsutskott diskussion har skett om förankringsprocessen och eventuell etablering av ett energikontor i länet. Samråd har skett med kommunernas energi- och klimatrådgivare, som bidragit med aktuellt underlagsmaterial genom att svara på en enkät.

- **Kalmar**

En motor i arbetet är Regionförbundet som definierat klimatområdet som extra viktigt för Kalmar län där utvecklingsfrågor och miljöfrågor går hand i hand. I dokumentet Nooil, Fossilbränslefri region - Mål och strategier har Regionförbundet formulerat ett handlingsprogram för 2008-2009.

I samarbete med Regionförbundet i Kalmar län har Länsstyrelsen formulerat tydliga delmål. Dessa ska göras kända och accepterade för alla aktörer på energiområdet. Länsstyrelsen och Regionförbundet verkar för att forskning och utveckling, skatter och bidrag alla styr mot förnybar energi.

För att nå målen krävs en **samverkan** mellan länets aktörer. Arenor finns redan idag där samverkan sker. Länsstyrelsen ska i samarbete med Regionförbundet arbeta för att samverkan förbättras. En viktig arena är "Uthållig kommun" och "Uthålligt län", där Energimyndigheten beviljat särskilda medel.

Ett mycket viktigt område är trafikverkens åtgärdsplanering, där Länsstyrelsen i samverkan med planupprättaren Regionförbundet kommer att verka för ett resurshushållande transportsystem.

- **Kronoberg**

Ingen direkt beskrivning över hur strategin tagits fram

Länsstyrelsen har, i samverkan med Regionförbundet Södra Småland, tagit fram ett förslag till ny regional klimat- och energistrategi.

Dessutom finns en början till en aktörsanalys:

Utveckling inom regionen i energifrågor, med inriktning på forskning/utveckling sker främst inom Växjö universitet och dess inriktning på bioenergitillämpningar, inte minst satsningen på biobaserad syntesgas. Energikontor Sydost är viktigt för spridande av kunskap och initiera aktiviteter i regionen. Det finns också i länet tillverkare av pannor, värmepumpar och andra värmeapparater som bedriver egen teknisk utveckling. Det bedrivs också forskning med internationell inriktning hos företag, t.ex. Alstom i Växjö, som utvecklar reningsanläggningar för luftvård, bl.a. för koldioxidavskiljning.

Aktörsanalys; regionala aktörer och regional samverkan

- Offentliga och privata
- Roller och uppgifter
- Beskriv den regionala processen hur strategin tas fram

(sida 16)

- **Norrbotten**

I Norrbottens län drivs även det energistrategiska arbetet i partnerskapsform och bygger på ett processorienterat arbetssätt. En strategigrupp/arbetsgrupp är sammansatt av representanter från Länsstyrelsen, Landstinget, länets kommuner, Luleå tekniska universitet, Vägverket med flera berörda organisationer. Vissa expertfunktioner samt näringslivsrepresentanter är också kopplade till arbetet. Arbetet förankras löpande, bland annat i form av energirådslag med länets politiker och beslutsfattare.

Samarbetet i partnerskap har mynnat ut i Energistrategi för Norrbottens län Steg I som fastställdes av ett energirådslag i augusti 2007.

- **Skåne**

Under projekttiden 2007–2008 har arbetet genomförts av en arbetsgrupp med representanter från strategiavdelningen, miljöavdelningen, landsbygdsavdelningen och samhällsbyggnadsavdelningen.

Arbetet har bedrivits i dialog med Energikontoret Skåne (Kommunförbundet Skåne) och Region Skåne. Underlag har tagits fram av Länsstyrelsens arbetsgrupp samt Energikontoret Skåne och CIT Industriell Energianalys AB och Miljö & Energi, Chalmers Tekniska Högskola. Dialog och samråd har också skett med Energimyndigheten, Naturvårdsverket och Boverket samt övriga länsstyrelser.

- **Stockholm**

Arbetet har utförts av länsstyrelsen, med projektledare från Planeringssekretariatet, Miljö- och planeringsavdelningen. Styrgruppen för projektet har haft representanter från miljö- och planeringsavdelningen, sociala avdelningen samt avdelningen för regional utveckling. En expertgrupp bestående av handläggare från enheter i beröring med energifrågor har bidragit i arbetet.

Till projektet har även knutits en referensgrupp bestående av representanter för energiföretag, kommun, landsting och intresseorganisationer. Tre möten har hållits med referensgruppen.

- **Sörmland**

Framtagandet av Klimat- och energistrategin har i denna etapp skett med begränsad dialog med länets kommuner, kompetensmiljöer, företag och Regionförbundet Sörmland. Detta underlag till en regional klimat- och energistrategi för Södermanlands län är framtagen av länsstyrelsen under hösten 2008 och skall ses som en första etapp i långsiktigt arbete. Det nu föreliggande arbetet är ett förslag till strategi och kommer nu att gå ut på en bred remiss i länet.

- **Uppsala**

En nära koppling av arbetet har gjorts till utformningen av ett nytt regionalt utvecklingsprogram, Rupen 2008. En gemensam arbetsgrupp har funnits för detta arbete. En styrgrupp inom länsstyrelsen har samordnat arbetet och till denna har knutits en intern och en extern referensgrupp med bred sammansättning. I arbetet har en rad överläggningar genomförts med representanter för regionala organ, kommuner, näringsliv och universiteten. Särskild uppmärksamhet har riktats mot företag och organisationer som är berörda av de sektorer som svarar för de största växthusgasutsläppen i länet - transporter, energiförsörjning samt jord- och skogsbruk. Dessa har också medverkat direkt i arbetet genom att utarbeta underlag till strategin.

- **Värmland**

Arbetet med den regionala energistrategin för Värmland övergick till aktiv fas i februari 2008 då en regional energisamordnare tillsattes på heltid. Detta arbete

hade då föregåtts av viss planering samt genom deltagande i ovan nämnda projekt "Klimatplaner för Värmland".

Arbetet inleddes med fördjupad planering av upplägg med framtagande av bland annat projekt-, tids-, kommunikations- och aktivitetsplan.

I processen har det konstaterats att strategin har vissa randvillkor som arbetet måste förhålla sig till och de är de regionala miljömålen, regionala tillväxtprogrammet (RTP) / regionala utvecklingsprogrammet (RUP), länstransportplanen/regionala systemanalysen, internationella och nationella mål och krav.

Projektet har organiserats med intern styrgrupp, intern/extern arbetsgrupp(er), en extern referensgrupp samt projektledare. Styrgruppen har varit befintlig styrgrupp för miljömålsarbetet och regional miljöövervakning bestående av berörda avdelnings- samt enhetschefer inom Länsstyrelsen i Värmlands län. Den interna arbetsgruppen har bestått av en regional energisamordnare (projektledare), miljömålssamordnare och informatör. Till denna har i de olika faserna knutits berörd personal från t.ex. miljöskydd, näringsliv, samhällsbyggnad, länsledningens kansli och lantbruk. I arbetet med kartläggning och framtagande av visionsformulering har Energikontor Värmland medverkat. Referensgruppen har bestått av externa aktörer i länet. Deltagarna har tagits fram utifrån en genomförd aktörsanalys.

- **Västerbotten**

Rapporten har sammanställts av en arbetsgrupp bestående av representanter från följande avdelningar: samordnare för miljömålsarbetet, miljöanalys, energihandläggare och naturvårdshandläggare. Arbetsgruppen har letts av Patrik Sällström, Planeringsdirektör. Under arbetets gång har kontakter tagits med företrädare för kommuner och landsting, näringsliv, forskning och statliga myndigheter.

- **Västernorrland**

Processen för att ta fram strategin började med att ett utkast till strategidokument skickades ut till runt 80 av länets aktörer. En hearing, men runt 40 deltagare, anordnades där dokumentet analyserades. Skriftliga synpunkter togs därefter också emot, varpå en reviderad strategi sändes ut på remiss.
(Sammanfattning)

- **Västmanland**

Följande listas under rubriken "Förankring":

- Intern expertgrupp på Länsstyrelsen har haft två träffar och i olika stadier av arbetet fått strategin för synpunkter
- Intern referensgrupp på Länsstyrelsen har haft två träffar och i olika stadier av arbetet fått strategin för synpunkter

- Extern grupp, har haft en träff och i olika stadier av arbetet fått strategin för synpunkter
- Samverkan för utveckling i Västmanland, SUV, består av styrelsen för Västmanlands kommuner och landsting och Länsstyrelsen – I början av arbetet presenterades uppdraget och den tänkta dispositionen och inför rapporteringen till regeringen presenterades förslaget till strategi.
- Extern remiss i vilken bland annat samtliga kommuner ingår.
- Västmanlands miljö- och hälsoskyddshandläggare har vid ett tillfälle fått de huvudsakliga dragen i strategin presenterade.
- Länsstyrelsens insynsråd: I början av arbetet presenterades uppdraget och den tänkta dispositionen med huvudsaklig inriktning
- Klimatmöte för länets kommuner arrangerat av Förbundet Agenda 21: I början av arbetet presenterades uppdraget och den tänkta dispositionen med huvudsaklig inriktning

- **Västra Götaland**

Omnämns inte specifikt.

- **Örebro**

Regionförbundet Örebro och Länsstyrelsen Örebro län samarbetat för att upprätta en gemensam övergripande klimat- och energistrategi för Örebro län. Detta då Regionförbundet Örebro och länsstyrelsen har liknande uppdrag på området.

Projektansvariga representanter från länsstyrelsen och Regionförbundet, Länsstyrelsen, Regionförbundet, Örebro kommun och Landstinget har ingått i arbetsgruppen. Regionförbundets Energiberedning och Länsstyrelsens Miljömålsråd har medverkat i processen liksom olika nätverk och arbetsgrupper i länet.

- **Östergötland**

Framtagandet av strategin har skett i samråd med externa aktörer på flera sätt. En workshop med ett femtiotal sakkunniga genomfördes under april. En referensgrupp med representanter för regionala myndigheter, kommuner, landsting, näringsliv, forskning och ideella organisationer träffades under juni och september. Under projektets gång har en särskild samrådsgrupp med Länsstyrelsen, Regionförbundet Östman och Landstinget träffats flera gånger kring regionala klimat- och energifrågor. Linköpings universitet har deltagit aktivt, framför allt med en underlagsrapport för strategin. Särskilda dialoger har också förts med Linköpings kommun, Norrköpings kommun, LRF, VTI, Tekniska Verken i Linköping med flera. Samråd har löpande skett med Energimyndigheten, Naturvårdsverket och Boverket. Länsstyrelsens arbete med strategin har genomförts av en projektgrupp med Jan Hällgren som projektledare. Övriga i gruppen har varit Viktor Forsell och Linda Malmén, miljöskyddsenheten, Sofia Bergvall, kultur- och samhällsbyggnadsenheten, och Jenny Lindqvist, lantbruksenheten. Länsstyrelsens energiberedning under ledning av länsråd

Magnus Holgersson har utgjort styrgrupp. En intern workshop vid Länsstyrelsen genomfördes under augusti.

6 Transporter

- **Blekinge**

Transportsituationen i länet beskrivs i ett eget kapitel:

Inom länet finns stora trafikrörelser genom arbetskraftspendling samt gods och persontrafik i hamnar. Även industrin genererar ett stort antal transporter, främst på väg. Det pågår arbete för att bättre knyta samman de olika transportslagen genom etablering av kombiterminaler. Man ser en resursbrist i infrastruktur och transporterna.

Transittrafiken via hamnarna, och genom länet är mycket omfattande. Transittrafiken använder drivmedel som i allmänhet tillförs utanför länet och ingår inte i energibalansen. En slutsats av detta är att det finns viktiga variabler knutna till energi som bidrar till klimatpåverkan men som inte kan styras på lokal och regional nivå.

- **Dalarna**

Sida 8, utpekade strategiområden:

3. Miljöanpassade transporter – vägen in i framtiden

- **Energieffektiva fordon och förnybara drivmedel** är nyckelfrågor i klimatarbetet och en av de viktigaste frågorna på kort sikt. Det behövs successivt skärpta krav från EU på fordon och dess utsläppsnivåer. **(N)**
- **Dalarnas strategi för miljöanpassade transporter** tas nu fram i samverkan med länstransportplaneringen (LTP). Strategin omfattar följande sju insatsområden: Fyrstegsprincipens (se sid 14) användning i infrastrukturplaneringen, transporteffektiv samhällsplanering, kommuners och offentliga organisationers mobilitetsarbete, omställning av besöksnäringens transporter, attraktivare kollektivtrafik, effektivare näringslivstransporter samt energieffektiva fordon och alternativa bränslen. En regional samverkansprocess initieras för att koordinera och utveckla genomförandet av transportstrategin **(R)**
- **Länstransportplaneringen** (LTP) behöver utökade nationella medel för att bli ett effektivt verktyg för att utveckla miljöanpassade transportlösningar. **(N)**
- Dalarnas **järnvägar** behöver byggas ut för att öka kapaciteten för gods- och persontrafik. Inkluderar även kompletterande infrastrukturer som industrispår, omlastningsterminaler väg-järnväg, transportcentra, pendeltågtrafik, bussanslutningar och åtgärder för att säkerställa en hög tillgänglighet. **(N/R)**

Dessutom finns en uppställning över transporternas miljöpåverkan under scenarier.

- **Gotland**

Gotland har ett stort transportbehov till och från fastlandet. En plan för regional transportinfrastruktur finns. Gotland samarbetar med Stockholm-Mälardalenregionen. Målsättningar finns för

- a. Framtidens resor och transporter,
- b. Flyg- och färjetrafiken
- c. Kollektivtrafiken

Inga av målen är tidsatta eller mätbara.

- **Gävleborg**

Transporter nämns i Nulägesanalys

Länstransportplan:

Länstransportplanen för 2004-2015 har tagits fram av Länsstyrelsen Gävleborg i samverkan med kommuner, Vägverket Region Mitt, Banverket Mellersta banregionen, X-trafik AB, Mellansvenska Handelskammaren, Landstinget Gävleborg, Kommunförbundet Gävleborg m.fl. I planen föreslås satsningar på den regionala transportinfrastrukturen. Satsningarna ska bl.a. innebära förbättrade pendlingsmöjligheter med bil och kollektivtrafik, innebära fördelar för näringslivet och vara trafiksäkerhetsförebyggande. Sedan Region Gävleborg bildades har de övertagit arbetet med att planera för den regionala infrastrukturen. Regionförbundet har under 2008 på uppdrag av Regeringen tagit fram en regional systemanalys som en förberedelse inför kommande infrastrukturplanering.

Pågående transportprojekt:

- SWX- Energi
- SMEEFFEN
- EKG
- Biogas Mitt
- Den källsorterade resan
- Ökat tågresande i Södra Norrland
- Projekt Ostkustbanan/Ådalsbanan
- Bottniska korridoren
- Resecoacher

- **Halland**

En länstransportplan är framtagen av Region Halland och huvudsakligen inriktad på att öka tillgängligheten. En ny plan kommer att tas fram under 2009 för perioden 2010-2020.

Dessutom nämns transporter under klimatrelaterade miljömål:

Nettoutsläppen av koldioxid från landtransporter inklusive arbetsmaskiner ska i absoluta tal ha minskat med minst 5 % mellan år 2000 och 2010.

Antalet resenärer i kollektivtrafik ska öka med minst 50 % mellan 2000 och 2010. Alla företag, 95 organisationer och myndigheter med mer än 50 anställda ska ha antagit en resepolicy med tydlig miljöprofil år 2007.
(För varje mål finns åtgärds förslag och ansvariga.)

- **Jämtland**

Transporter nämns i nulägesanalysen, dessutom sägs det att länets transportplan utgör underlag för klimat- och energistrategin.

Transporter är ett fokusområde i strategiområdet energieffektivisering, samt som en nationell åtgärd m a p järnvägstransporter under strategiområdet Förnybara energislag. Dessutom konstaterar man att "En övervägande del av Jämtlands läns koldioxidutsläpp härrör från transportsektorn" under nationell åtgärd – klimatkrav vid offentlig upphandling under strategiområdet Forskning/utveckling.

- **Jönköping**

Ett regionalt godstransportråd för Småland har bildats på initiativ av Vägverket och Banverket.

Ett antal större företag och organisationer är knutna till rådet som representanter för olika branscher. Rådet ska fungera som ett forum mellan de olika aktörerna. Målsättningen är att utveckla dialogen med industri, speditörer och köpare av godstransporter för att utifrån deras behov lösa de problem som identifieras och skapa möjligheter till transportlösningar med olika trafikslag.

Länsstyrelsens och kommunernas planeringsfunktioner träffas regelbundet några gånger per år för att diskutera angelägna frågor. Det är viktigt att dessa kommunträffar fortsätter under kommande år för att bland annat miljömålsfrågorna ska kunna behandlas på ett bra sätt. Vid dessa träffar ska erforderlig kompetens inom olika expertområden delta.

Kartan "Till fots i Jönköping och Huskvarna" har tagits fram av Jönköpings kommun, Landstinget och Länstrafiken. Kartan ska stimulera till fler promenader i den tätortsnära naturen. Kopplat till promenadslingorna finns lämpliga busshållplatser markerade för att uppmuntra till att lämna bilen hemma. Inom projektet görs särskilda satsningar mot föreningslivet, skolan och arbetsplatser i området, Läs mer på: www.jonkoping.se

Projektet Smart Trafikant har genomförts i Jönköpings kommun. Mobility managementprojektet sträckte sig mellan 2005 och 2008. Projektets fokus var att förändra resvanor kopplade till korta bilresor, ökad cykling, gång och kollektivtrafikresande. Det fanns också ett regionalt perspektiv i projektet då dess målgrupp var befolkningen inom Jönköpings arbetsmarknadsregion.

Två personer var anställda på heltid för att arbeta med projektet som finansieras av Jönköpings kommun, Regionförbundet, Länsstyrelsen, Vägverket, Länstrafiken och Landstinget. Projektet var också en del av Jönköpings kommuns klimatinvesteringsprogram (KLIMP). www.jonkoping.se

För att utnyttja konsumenternas möjlighet att driva på utvecklingen för fordon med lägre bränsleförbrukning och fordon som drivs med alternativa drivmedel behövs regionalt samarbete.

Länsstyrelsen arrangerar seminarier på olika teman, såsom miljöanpassad upphandling av fordon och transporttjänster. Länets kommuner, Länsstyrelsen, statliga verk och Landstinget har diskuterat att ställa gemensamma miljökrav vid upphandling av transporter och transporttjänster. Vid upphandling ska krav även ställas på körsätt och uppföljning. Målgruppen för åtgärden är upphandlare av transporttjänster. Genomförandet av åtgärden ska anpassas till kommande stora upphandlingstillfällen. Miljöstyrningsrådets Upphandlingskriterier www.msr.se innehåller exempel på krav.

Kommunal verksamhet genererar ett stort antal transporter inom kommunerna. Om dessa samordnas finns både ekonomiska och miljömässiga vinster att göra. Jönköping, Habo och Mullsjö kommuner samarbetar redan inom området. Länets större kommuner (Jönköping, Värnamo, Nässjö, Gnosjö/Gislaved) ska göra en översyn av sina transporter för att skapa goda exempel inom länet. En handbok i kommunal reserevision har i början av år 2006 lanserats av Vägverket .

Kommunerna och Landstinget ska som delägare i Länstrafiken skärpa sina krav på övergripande länsplanering för kollektivtrafiken så att förutsättningar för ett ökat kollektivresande kan skapas. Banverket och Vägverket har ett regeringsuppdrag att i samverkan med trafikhuvudmän ta fram ett handlingsprogram för kollektivtrafikens långsiktiga utveckling.

För att bra lösningar för gång-, cykel- och kollektivtrafik ska få genomslag i stadsplaneringen behöver goda exempel spridas. Länsstyrelsen har påtalat behovet för Boverket så att en praktiskt tillämpbar exempelsamling med goda planeringslösningar kan tas fram och spridas till länets/landets kommuner.

- **Kalmar**

Transporter pekas ut som ett viktigt område för klimatarbete:

Länsstyrelsen kommer att verka för ett resurshushållande transportsystem i samverkan med Regionförbundet.

Transportsektorn pekas i nulägesberskrivningen ut som den sektor som använder mest fossila bränslen.

Ett regionalt miljömål för transporter är planerat att tas fram under hösten 2008 i samarbete med Regionförbundet.

Möjliga åtgärder för att nå målen

Transporter

Transporterna förbrukade 2 320 GWh år 2004 och nästan hela denna energinänsld utgjordes av fossila bränslen. Effektivare användning kan uppnås genom att gå över till bränslesnålare fordon, eco-driving, samåkning och samlastning. Hur långt det går att komma på den vägen är inte utrett.

Strategier för förnybar energi:

Transportplanering

De centrala trafikverkens åtgärdsplanering för perioden 2010-2020 gäller vilka investeringar för väg och järnväg som behövs i länet och en prioritering mellan dessa. Den är dock inte baserad på någon klimatpåverkansanalys.

Åtgärdsplaneringen har stor betydelse för den fortsatta fysiska planeringen på objektsnivå utifrån väglag, järnvägsdag, miljöbalk m.m.

• **Kronoberg**

I 2005 års regionala strategi för effektivare energianvändning och transporter uttalade Länsstyrelsen i Kronobergs län att en mångfald åtgärder krävs. De huvudsakliga grupperna av åtgärder har sammanförts i nedanstående tabell, som är en uppdatering av 2005 års strategi. Detta är ett urval av åtgärdsförslag, det finns säkert fler metoder att minska klimatpåverkande utsläpp. Det är viktigt att göra en analys för varje åtgärd av effekter, konsekvenser och kostnader. För flertalet av åtgärder i tabellen finns utförligare beskrivningar i "Åtgärdsstrategi för effektivare energianvändning och transporter i Kronobergs län 2005" som finns att hämta på www.g.lst.se.

I den nämnda tabellen finns åtgärder som återges i kapitel 8 Strategiåtgärder

• **Norrbotten**

Nulägesbeskrivning:

Trenden är att det är transportsektorn som ökar sina utsläpp, där vägtransporterna står för den största andelen av utsläppen. Mellan år 1996 och 2006 har koldioxidutsläppen från vägtrafik i Norrbotten ökat med ca 5 procent. Motsvarande ökning på nationell nivå är 7 procent.

Norrbottens framtid:

I arbetet med minskad klimatpåverkan och omställningen av energisystemet har vi i länet valt att fokusera arbetet på tre inriktningar; Hållbar ekonomisk tillväxt, hållbara transporter och hållbar samhällsplanering.

Ett lokalt engagemang i frågorna är av betydelse inom alla tre prioriterade inriktningarna:

- Hållbar ekonomisk tillväxt
- Hållbara transporter
- Hållbar samhällsplanering

Ett **hållbart transportsystem** är viktigt för framtiden och består av såväl beteendepåverkan som satsningar på förnybara drivmedel och mer energieffektiva fordon, men även fysiska investeringar i form av hållbara *kommunikationslösningar*. Strategiska satsningar på effektiva och samordnade transportsystem skapar möjligheter för minskad miljö- och klimatpåverkan. I synnerhet järnvägssystemet behöver utvecklas för längre godstransporter och även för längre persontransporter. Möjligheten att kombinera transportslag behöver utvecklas. Kombinationer mellan vägsystemet och flygsystemet samt med sjöfarten vad gäller gods behöver utvecklas. För att uppnå önskade minskningar av utsläpp från transporter är det av högsta vikt att skapa ett transporteffektivt samhälle.

Energi- och klimatfrågor ur ett genusperspektiv

Störst skillnad mellan män och kvinnors energianvändning ligger i transporterna – medan kvinnor lägger 25 procent av sin totala energianvändning på transporter tar samma kategori upp 40 procent av männens totala användning. I Sverige sker två tredjedelar av alla persontransporter med bil, där gruppen män står för cirka 75 procent av bilkörandet mätt i personkilometer. Kvinnor reser mindre än män och skillnaderna ökar när de blir föräldrar. Kvinnor åker kollektivt eller cyklar och går oftare än vad män gör. Men även när kvinnor kör bil finns det tydliga skillnader jämfört med männen. Kvinnor håller hastigheten i större utsträckning än män, de tillämpar sparsam körning och de är generellt mer positiva till trängselskatt och andra styrmedel som kan minska trafikens klimatpåverkan.⁸

Mer om transporter finns under mål/åtgärder (se under den rubriken i rapporten)

• Skåne

I Strategi för Skåne beskrivs tolv åtgärdsområden varav Effektivare transporter och Övergång till förnybara energikällor för drivmedel är två som berör transportområdet.

Åtgärder riktade mot transportsektorn har hög prioritet ur klimat- och energisynpunkt. Skåne är en viktig transitregion. Mer än 70 procent av alla transporter som anländer till Skåne har sina slutdestinationer utanför Skåne.

Möjliga åtgärder är bl.a. krav på sparsam körning för samtliga yrkesförare, krav på ökad energieffektivitet och minskade luftutsläpp från rederierna i länet, åtgärder för att effektivisera godstransporterna t ex genom kilometerskatt för tunga fordon.

Satsningar på biogas, bl a genom att ta fram lokala och regionala underlag som visar på tillgång på restprodukter och potentialen för biogas, förbättrad samverkan

för övergång till biogasdrivna kollektiva och privata transporter och att etablerandet av biogasanläggningar och biogasinфраstruktur bör främjas för restprodukter från jordbruket, livsmedelsindustrin samt för biologiskt avfall från hushållen.

- **Stockholm**

I insatser som förutsätter Länsstyrelsens samverkan med andra aktörer beskrivs att Länsstyrelsen ska ”verka för ett attraktivt och hållbart transportsystem”.

Länsstyrelsen ska verka för ett attraktivt och hållbart transportsystem genom att: Exempelvis medverka till att planeringen av väginфраstrukturen sker enligt fyrstegsprincipen i syfte att hushålla med resurser och begränsa transportsystemets negativa konsekvenser. En allmän strävan är ett effektivt, attraktivt och hållbart transportsystem där kollektivtrafiken har en central roll, i samverkan med regionplaneringen och kommunernas fysiska planering verka för samhällsutbyggnad anpassad för kollektivtrafikförsörjning. Aktörer att samarbeta med: Vägverket, RTK, KSL, SL etc.

- **Sörmland**

Det konstateras att kommunernas planfokus förskjutits något från energi till klimat, vilket ger transporter ett större fokus.

Sörmland beskrivs som en viktig transitregion. Mer än 80 % av alla transporter som anländer till Sörmland har sina destinationer utanför länet. Transporterna i Sörmland ska effektiviseras genom mer optimerade godstransporter och en kraftig övergång till resande med kollektivtrafik. Som möjliga åtgärder beskrivs bland annat kraftfulla och snabba investeringar i järnvägsnätet för både gods- och persontrafik, Vidta åtgärder för en förbättrad stadsplanering med prioritering av buss-, cykel- och gångtrafik samt planering av nya bostadsområden i kollektivtrafikknära lägen och att pilotprojekt för intelligenta transportsystem för gods ska främjas.

- **Uppsala**

Transportsidan står för 36 % av länets totala utsläpp av växthusgaser. Det är därför angeläget att avsevärt reducera dessa utsläpp. I första hand bör möjligheterna till att minska behoven av transporter total sett övervägas utifrån de olika behov som styr dessa. Den allra störst delen av växthusgasutsläppen i länet kommer från bilar och lastbilar.

I kapitlet strategiska områden, listas olika åtgärdsområden kring transporter:

- Stärk transportinfrastrukturen ur ett klimat- och energiperspektiv
- Skapa förutsättningar för att fördubbla antalet resor med kollektivtrafik i länet till år 2020
- Öka andelen klimatanpassade bilar och klimatanpassa bilkörningen
- Förbättra förutsättningarna för ökad cykling och gångtrafik
- Underlätta samtrafik av gods mellan olika trafikslag

- Öka användningen av förnybara drivmedel inom transportsektorn
- Fördjupa dialogen i länet om transporterna ur klimat – och energisynpunkt

Varje område bryts även ned på olika delnivåer.

• **Värmland**

I strategin skrivs att för att effektivisera transporterna i Värmland krävs mer optimerade godstransporter och en stor övergång till resande med kollektivtrafik. För korta resor finns behov av säkra och bekväma cykelstråk inom och mellan tätorter. Här finns en stor förbättringspotential i länet.

Visionen till år 2020 är att fördubbla antalet resor som sker med kollektivtrafiken, från dagens cirka 10 % av alla resor till 20 %, samt att 90 % av de fossila bränslena då ska vara utbytta. För att anpassa busstrafiken till en successivt minskad användning av fossila bränslen satsar Värmlandstrafik på hybridteknik mellan syntetisk diesel och el.

Vidare omnämns i visionen för Värmland: ”Värmland är klimatsmart med hållbara, effektiva energisystem och intelligent logistik. ”Logistiken i samhället, omfattande hela flödet av person- och godstransporter med stödjande IT-infrastruktur, planeras, genomförs och byggs på ett genomtänkt och intelligent vis. Värmland är anpassat utifrån sina förutsättningar för att hantera logistiken på ett smart och effektivt sätt.

• **Västerbotten**

Några viktiga utmaningar för att minska klimatförändringarna och främja energiomställningen listas, varav hållbart resande och energieffektiva transporter är en.

I kapitlet hållbart resande och energieffektiva transporter listas ett antal åtgärdsförslag, men det betonas att listan inte är fullständig:

- Förändra beteenden genom ökad information och kunskap
- Fler bränslesnåla och koldioxideffektiva bilar och fler tankställen med förnybara drivmedel
- Utveckla energieffektiva metoder för framställning av förnybara drivmedel
- Utveckla eldrift i form av plug-in-hybridbilar, batterifordon och spårtrafik
- Utbildning i sparsam körning (eco-driving)
- Etablering av bilpooler
- Ökad tillgänglighet till offentlig och kommersiell service på lands- och glesbygden
- Utveckla IT-kompetensen och IT-lösningar för digitala tjänster som förenklar vardagen, minskar resandet och bidrar till bättre livskvalitet för människor och företag
- Främja energieffektiv och klimatsmart samhällsplanering som minskar och/eller effektiviserar resandet
- Utveckla kollektivtrafik, både på väg och järnväg, samt gång- och cykeltrafik

- Främja energieffektiva och miljöanpassade system för godstransporter, intermodala systemlösningar och logistiksamverkan på järnväg, väg och hamnar/sjöfart.
- Ökad lokal och regional förädling av varor och tjänster

• **Västernorrland**

I kap 5, Potentialer och ansatser i Västernorrland, är transporter ett avsnitt. Effektivisering inom transportområdet bör prioriteras högt; kombiterminal, järnvägsanslutningar, mer gods till järnväg eller sjöfart samt utökad planering och informationsåtgärder för mer miljöanpassade person- och godstransporter.

Länet bör satsa på:

- stimulera personer och företag till ändrade resvanor
- stimulera till ökad användningen av mer klimatanpassade drivmedel
- ökad andelen miljöbilar
- satsa på information om och utbildning i teknik för Resfria möten och i Sparsam körning
- Stöd till insatser som bidrar till utvecklingen av nya transportlösningar
- Främja samverkan mellan olika transportslag och samtransporter
- Öka andelen godstransporter med järnväg och sjöfart
- Öka andelen resor med kollektivtrafik i kombination med cykel
- Öka andelen fordon som drivs med förnybara drivmedel
- Inrikta den fysiska planering på ett transporteffektivt samhälle
- Utveckla logistik och samdistribution av varor

I kap 8, Fortsatt gemensamt arbete, beskrivs transporter. Ett fortgående samtal om transporter ska tillskapas - detta i nära samverkan med näringsliv, speditörer, myndigheter, organisationer och projekt såsom Bästa redan.

• **Västmanland**

Potentialer för energieffektivisering

Det regionala transportsystemets utformning har stor betydelse för hur länet kan nå de uppsatta trafiksäkerhets- och miljömålen. Västmanlänningarnas resande omfattar emellertid inte enbart regionala resor. De längre resorna utgörs oftast av semesterresor. Även om dessa inte är många till antal så slår de igenom kraftigt för den som gör en personlig utsläppsprofil. En charterresa till Thailand motsvarar ungefär ett års uppvärmning av en medelstor familjevilla i genererade växthusgasutsläpp. Även det långväga resandet hör således till strategin, men formerna för hur det skall omfattas skiljer sig från till exempel det regionala arbetspendlandet och påverkas inte heller av den fysiska planeringen.

Effektivare transporter beskrivs även under kapitel 6, Insatsområden:

En transporteffektiv samhällsstruktur bör ges hög prioritet vid all samhällsplanering.

- En samhällsstruktur som ger förutsättningar för persontrafiksystem som gynnar gång- cykel- och kollektivtrafik framför enskild biltrafik bör eftersträvas.
- Att ta fram trafikplaner som integrerar samtliga trafikslag och samhällsplanering för att skapa ett långsiktigt hållbart och funktionellt trafiksystem.
- Genom stöd och kompetensöverföring kan kommunernas arbete med trafikplaner påskyndas och förbättras.
- För att samtidigt klara pendlingen och klimatmålet krävs ett utvecklat och integrerat kollektivtrafiksystem.
- Där det finns förutsättningar skall kollektiva transportsätt erbjudas liksom möjligheter till godstransporter på via sjöfart och järnväg.
- Miljökrav bör ställas vid offentlig upphandlingen av transporttjänster.
- Åtgärder bör utvecklas för att gynna transporteffektiva lösningar för hela samhället, till exempel IT, samordning, information, planering - så kallade Mobility management-lösningar.
- Gemensamma krav och metoder för energieffektivare och koldioxidsnåla byggande och drift av transportinfrastruktur.
- Ett integrerat godstransportsystem bör skapas där det lämpligaste transportslaget för transporternas olika delar ur miljösynpunkt bör användas för transportens olika delar. En förutsättning för detta är att effektiva omlastningsmöjligheter mellan transportslagen skapas och utnyttjandet av kombitrafik. Godstransporterna på väg behöver minimeras. Sjöfartens möjligheter bör utnyttjas för att avlasta väg- och järnvägsnätet i Mälardalen.
- Hastighetsövervakning för att säkerställa efterlevnad av stipulerad hastighet. Klimataspekten skall utgöra en viktig faktor när hastigheter bestäms.

- **Västra Götaland**

I kapitlet Strategiska insatser för energiomställning i Västra Götalands län beskrivs transporterna. Man konstaterar att om utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser från transporter ska kunna minskas, måste användningen av icke-fossila bränslen öka. Potential för minskade utsläpp finns genom effektiva transportsätt, nya fordon och bränslen.

Vidare skrivs under Utformning av en regional strategi för energiomställning att en strategi för omställning och effektivisering av energianvändningen i länet bör således inriktas mot i första hand bostäder, industri och transporter. Tre huvudområden inom transportsektorn listas för transportsektorn, men några underområden på varje:

- Effektiva godstransporter
- Utred möjligheterna att öka kanalsjöfarten på Göta älv
- Miljöeffektivisera lantbrukets transporter
- Öka användning av det finmaskiga järnvägsnätet (industrispår mm)
- Ökad kapacitet på en ny hamnbana med ny järnvägsförbindelse över Göta Älv

5.2.3 Effektiva persontransporter

- Ökade insatser för rörlighetspåverkan (Mobility Management)
- Bränslesnåla körsätt (Eco-driving)
- Bygg ut infrastrukturen för järnväg
- Bygg ut bredbandsnätet

5.2.4 Förnybara drivmedel och effektivare fordon

- Gemensam upphandling
- Forska och demonstrera nya system
- Bränslesnåla fordon
- Stimulera övergång från fossilt till förnybart bränsle (etanol, biogas, vätgas, syntetdiesel, DME, RME mm)

• Örebro

Transportsektorn utpekas som en viktig energieffektiviseringssektor, där åtgärdsområden och prioriterade åtgärder beskrivs:

Effektivare transporter

Viktiga åtgärdsområden

- _ Öka andelen godstransporter med järnväg och sjöfart
- _ Öka andelen resor med kollektivtrafik och cykel
- _ Öka andelen fordon som drivs med förnybara drivmedel och/eller är energieffektiva
- _ Inrikta den fysiska planeringen på ett transporteffektivt samhälle
- _ Minska bränsleförbrukningen genom ändrade rutiner och ändrat körsätt
- _ Utveckla logistik och samdistribution av varor
- _ Underlätta distansarbete och IT-kommunikation

Prioriterade åtgärder:

Utveckla godstrafiken för ökad samverkan mellan transportslag

Utveckla persontrafiken för ökad andel cykling och kollektiva resor

Strategi för planering av transporter och infrastruktur

Riktlinjer för fysisk planering

Regionala informationsinsatser
Riktlinjer för egna resor

- **Östergötland**

Transportern nämns under angelägna områden för strategin:

Utveckla hållbara transporter

Utsläppen av växthusgaser från vägtransporterna ökar och utgör den största enskilda utsläppsfaktorn. Transporternas beroende och nyttjande av fossila bränslen behöver minskas rejält. Utbyggd järnväg, bland annat Ostlänken, för gods och människor samt regional och lokal kollektivtrafik med förnybara bränslen är angelägna satsningar. Ökad produktion av biogas och samordnat distributionssystem är framgångsfaktorer för länet. Östergötland har goda förutsättningar att utveckla infrastruktur och logistik i regionala och lokala system. Tillsammans med ekonomiska styrmedel kan det skapa förutsättningar för minskat transportbehov och mer energieffektiva och koldioxidsnåla transporter.

Hållbara transporter har ett eget kapitel (sida 20-21) med goda exempel.

Hållbar samhällsplanering:

Ett hållbart samhälle kan uppnås genom en planering som sker utifrån ett helhetsperspektiv där en sammanvägning av olika sektorsanspråk sker. Viktiga beståndsdelar är bland annat en ändamålsenlig bebyggelsestruktur, hållbara transporter, effektiv energianvändning och god avfallshantering.

7 Visioner och mål

- **Blekinge**

Länsstyrelsen lämnar frågan om visioner öppen till vidare och avvaktar synpunkter från remissrundan. "För denna strategi stannar ambitionsnivån - så här långt - vid förslag om mål och handlingsplaner".

Mål:

- Vindkraft: Ökad ambitionsnivå för utbyggnad av vindkraft
- Bioenergi: Handlingsplanen bör ta sikte på att utveckla planeringen och kapaciteten för genomförande.
- Fjärrvärme: Fortsatt utbyggnad bör stödjas.
- Energianvändningen: Handlingsplanen bör ta sikte på att regionalt och lokalt ge affärsutveckling och teknikspridningstemat en större betydelse. Samarbetet mellan universitet, högskolor och län bör intensifieras i energi- och klimatfrågan.
- Samhällsplaneringen: nämns som en viktig sak, dock utan konkreta mål
- Transporter: Införande av en planeringsmetod (fyrstegsprincipen). Prioritering av transportvägar. Samverkan mellan aktörer. Påverka resbeteende (pendling). Satsning på tåg- och flygtrafik.
- Bostäder och lokaler: Inget konkret, mer än att "det finns utrymme" (för planer och mål).
-

Inga mål är konkreta, dvs kvalitativt bestämda och tidsatta.

- **Dalarna**

2050 behöver Dalarna bara hälften så mycket energi för dagens behov samt att länet då producerar ett överskott av förnybar energi.

Visionen innehåller även:

- Att energieffektiva och miljöanpassade energi- och transportsystem är en naturlig del av samhällsutvecklingen och produktions- och konsumtionsmönstren globalt sett hållbara.
- Att energieffektivisering, förnybar energi, samverkan och informationsspridning, energiplanering och -styrning, teknikutveckling samt höjd energikompetens är viktiga verktyg i omställningen av länets energisystem.
- Att Dalarna är välkänd och respekterat för sitt arbete, samt att strategin kommer att leda till tusentals nya jobb.

Nio strategiområden är framtagna, med strategiska frågor och där man tydliggör behovet av initiativ respektive styrmedel och vilken aktör som äger frågan på nationell/international och/eller regional nivå eller kombinationer av detta.

De nio strategiområden är:

1. Energisnåla byggnader
2. Energieffektiv industri
3. Miljöanpassade transporter
4. Klimatsmart konsumtion och beteende
5. Produktion av förnybar energi
6. Samhällsplanering för energieffektivitet
7. Energiomställning som hävstång för utveckling och tillväxt
8. Utbildning, kunskap, insikt handling
9. Systemeffektivitet

För varje område finns ett antal strategiska frågor, samt en analys av nuläge, den långsiktiga visionen, Dalarnas roll och strategiska vägval till 2020, men inga konkreta, mätbara och tidsatta mål.

• **Gotland**

Visionen för år 2025:

- Energiförsörjningen skall bygga på en hög andel förnybar energi...
- Energianvändningen skall vara klimatneutral och kännetecknas av högsta möjliga effektivisering och hushållning

Man har fem angreppssätt:

- Ställa om energianvändningen till icke-fossila bränslen
- Öka produktionen av icke-fossil energi på Gotland
- Effektivisera och minska användningen
- Återanvändning och återvinning av energi
- Samverka och ökning av kunskap.

• **Gävleborg**

”Gävleborg bidrar till ett långsiktigt hållbart energisystem med effektiv energianvändning och neutral klimatpåverkan samtidigt som länet har en miljödriven tillväxt”

Mål:

Vindkraft

Det regionala planeringsmålet för Gävleborgs län för utbyggnad av vindkraft är 294 GWh före år 2015 .

Koldioxidutsläpp från fossila bränslen

2010 ska utsläppen av koldioxid från fossila bränslen inom den landbaserade transportsektorn understiga 690 000 ton, vilket motsvarar nivån år 2000.

(Regionalt miljömål 1.1)

Lättare eldningsoljor

2010 ska förbrukningen av lättare eldningsoljor i hushållspannor och mindre energianläggningar understiga 68 000 m³ per år, vilket motsvarar en minskning med 40 % jämfört med år 1999. (Regionalt miljömål 1.2)

Tyngre eldningsoljor

2010 ska förbrukningen av tyngre oljor vid industrier och värmeverk understiga 95 000 m³ per år, vilket motsvarar en minskning med 30 % jämfört med år 1999. (Regionalt miljömål 1.3)

Förnybara drivmedel

2010 ska minst 6 % av den försålda mängden drivmedel vara förnybara. (Regionalt miljömål 1.4)

• **Halland**

Halland är ett föregångslän när det gäller minskning av energiförbrukning och utsläpp av klimatgaser. Genom smarta energilösningar har energisystemet ställts om till att vara långsiktigt hållbart. Varje medborgare gör klimatmedvetna val i sin vardag när det gäller transporter och konsumtion. Kollektivtrafik och godstrafik på järnväg samt sjöfart står för en betydande del av trafiken. Den förnybara energin svarar för huvuddelen av energitillförseln. Fossila bränslen har avvecklats som uppvärmningskälla. Bostäderna är energisnåla och de tekniska möjligheterna till energieffektivisering inom industrin utnyttjas till fullo. Klimat- och energifrågorna är en självklar del av all samhällsplanering. Halland är en ledande region och uppfattas som ett kunskapscentrum för produkter och tjänster inom miljöteknik och hållbar energi.

• **Jämtland**

Vision för Jämtlands län 2020:

Energianvändningen i Jämtlands län är effektiv och länets potential att bidra med förnybar energi tas tillvara fullt ut och bidrar till:

- minskad klimatpåverkan
- långsiktig och säker tillgång till energi hälsosam miljö

För strategiarbetet har satts strategiska mål. Målen handlar om de identifierade framgångsfaktorerna kunskap och samarbete samt ledorden för att möjliggöra agerande - vet, vill, kan).

Strategiska mål:

- Skapa former för att kontinuerligt identifiera, hantera och förmedla strukturella möjligheter och hinder
- Skapa gemensam kunskapsbas genom bl a underlag och omvärldsbevakning
- Skapa arenor för kommunikation och samarbete i energi- och klimatfrågor

Strategin pekar också ut fem viktiga delar för länet att arbeta med:

- energitillförsel,
- energieffektivisering,
- byte till förnybara energislag,
- FoU och kunskapsuppbyggnad,
 - Samhällsplanering

För varje del beskrivs sammanfattande potential, hot och möjligheter. Inom dessa delar finns också fokusområden att arbeta vidare med under kommande år bl a med fastställande av handlingsplaner. De fem strategidelarna och fokusområdena har sitt ursprung i förhållandena för Jämtlands län, potential för omställning regionalt och nationellt samt de regionala miljömålen. Vid val av fokusområden har också två kriterier varit betydelsefulla, fokusområdena förväntas syfta till.

• Jönköping

Ingen vision och inga mål som tillhör strategin, mycket hänvisas till miljömålen istället.

• Kalmar

Vision:

Kalmar län använder sina rika tillgångar på jord, skog, sol och vind till att eliminera utsläppet av fossil koldioxid och bli nettoexportör av förnybar energi. Jordbruksnäringen utvecklas samtidigt som dess utsläpp av växthusgaser minskar.

Målet för energiomställningen är att till 2030 ersätta allt fossilt bränsle med förnybar energi och samtidigt minska elförbrukningen så mycket som möjligt. Detta ska åstadkommas genom att:

Effektivisera energianvändningen i syfte att minska förbrukningen

Konvertera från fossila till förnybara bränslen

Producera förnybar energi för att i motsvarande grad minska användningen av fossila bränslen inom eller utanför länet.

(sida 5, sammanfattning. Sammanfattningen är tydligare med formuleringen av både vision och mål. I kapitlet som handlar om vision och mål nämns miljömålen, men det är lite oklart om/att miljömålen även utgör strategimålen. Däremot är delmålen i miljömålen mycket koncist, t ex:

BEGRÄNSAD KLIMATPÅ-VERKAN	I Kalmar län ska utsläppen av växthusgaser, beräknat som koldioxidekvivalenter, reduceras med 15 procent från 1990 till år 2010. Senast år 2015 ska 0,5 TWh av elproduktionen i Kalmar län komma från vindkraft.
------------------------------	---

Biobränsle som andel av bruttotillförseln av energi i Kalmar län ska öka från ca 48 % år 2004 till 58 % år 2015.

Bruttotillförseln av solenergi i Kalmar län ska öka från ca 6 GWh år 2001 till 20 GWh år 2015.

År 2030 ska inget nettoutsläpp av fossil koldioxid ske från Kalmar län.

- **Kronoberg**

Strategins huvudinriktning är

- Minska transporternas utsläpp
- Öka andelen förnybar energi
- Fortsätt energieffektivisera
- Utveckla klimat- och miljödrivet näringsliv

För att genomföra denna huvudstrategi behövs en hjälpstrategi:

- Klimatinriktade planerings- och styrdokument
- Klimatinformation

Åtgärdsstrategin från 2005 har kompletterats med ytterligare åtgärder såsom utbyggd vindkraft, biogasproduktion inom jordbruk och från avfall, bättre distribution av biodrivmedel, passivhus m.m. Sammanlagt tas ett femtiotal åtgärder och åtgärdsgrupper upp.

Regionala miljömål beslutades 2002 och reviderades 2006.

Det långsiktiga regionala målet för begränsad klimatpåverkan, som också kan ses som en vision, är att den direkta användningen av fossila bränslen i princip har upphört i Kronobergs län till år 2050. Användningen av fossil energi enbart för lokaluppvärmning har upphört betydligt tidigare.

Följande delmål för begränsad klimatpåverkan har antagits för länet, oförändrade sedan 2002:

1. Utsläppet av koldioxid från direkt användning av fossila bränslen i Kronobergs län skall till år 2010 ha minskat till 3,5 ton per år och per länsinvånare.
2. Hälften av den totala energianvändningen i Kronobergs län kommer år 2010 från förnybara källor.
3. Biobränslen ger minst 2 TWh/år kring år 2010 i Kronobergs län.
4. 75 % av askan från fastbränslepannor som eldas enbart med biobränsle från skogsmark i regionen återförs till skogen senast år 2008, på ett sätt som inte skadar livet i skogen.
5. Förbrukningen av elenergi i Kronobergs län har år 2010 minskat med minst 10 procent räknat från år 1995.

6. Fjärrvärme, i huvudsak baserad på biobränslen, finns utbyggd senast 2010 i de större tätorterna i alla länets kommuner.
7. Koldioxidutsläppen från trafik och från användning av arbetsfordon har år 2010 åter minskat till en nivå under 1990 års utsläpp.
8. Alternativa, förnyelsebara bränslen utgör minst 6 % av energitillförseln till transporter år 2010 i Kronobergs län.

Av detta följer att den nya regionala strategin inte bör vara alltför detaljerad avseende åtgärder, en sådan har vi ju redan tagit fram. Den hittillsvarande åtgärdsstrategin bör kompletteras med en tydligare övergripande inriktning, samt naturligtvis, komplettering med några åtgärdstyper som kommit till eller som inte lyftes fram tillräckligt i åtgärdsstrategin 2005.

• **Norrbotten**

Vision 2050

Klimatpåverkan från Norrbottensregionen är begränsad. Vi har ett energieffektivt transportsystem i huvudsak baserat på förnybara drivmedel och el. All samhällsplanering sker klimatmedvetet. Norrbottens aktörer är ledande inom landet vad gäller utveckling av miljöteknik och effektivt nyttjande av förnybara energikällor och effektiva och miljöanpassade energisystem.

Prioriterade strategiområden:

- Hållbar ekonomisk tillväxt
- Hållbara transporter
- Hållbar samhällsplanering

Mål

Vi ska stimulera hållbar ekonomisk tillväxt genom att:

- Utveckla produkter och tjänster inom energi och miljöteknik.
- Öka samarbetet mellan forskning/utveckling, näringsliv och samhälle genom skapande av innovativa miljöer där kreativiteten hos forskare, entreprenörer, innovatörer, företag och organisationer kan tillvaratas.

Hållbara transporter: *(Här finns det både en understrategi och mål...)*

En minskning av koldioxidutsläppen från vägtransporter ska ske genom insatser inom

tre områden:

- Minskat kolinnehåll i bränslet – Biodrivmedel, uthållig el och vätgas
- Minskad bränsleåtgång per kilometer– Effektivare och mindre bilar och bilmotorer, ändrat körsätt.
- Minskade körsträckor – Transporteffektivt samhälle (inkluderar överföring av vägtransporter till järnväg och sjöfart) samt ändrade resvanor.

Vi ska stimulera hållbara transporter genom att:

- Påverka folk och företag att ändra resvanor, stimulera ökad användning av mer

klimat- och miljöanpassade drivmedel, öka andelen miljöbilar, utbildning i ecodriving med mera.

- Stödja insatser som bidrar till utveckling av förnybara drivmedel och nya eller befintliga transportlösningar.
- Främja samverkan mellan olika transportslag
- Arbeta för att samhällsplanering och infrastrukturplanering integreras så att målen om tillgänglighet och minskad klimatpåverkan kan uppnås.

Mål

Vi ska stimulera hållbar samhällsplanering genom att:

- Öka informationsinsatser och kompetensutveckling för att höja medvetandet i hushållen, näringslivet och samhället i övrigt.
- Arbeta för att energieffektivt resursutnyttjande får ett större utrymme i all samhällsplanering.
- Tillse att lokalt klimat- och energistrategiskt arbetet genomförs i länets 14 kommuner.
- Fortsätta utveckla former för tillvaratagande av återvunnen energi som spillvärme från industriella processer.

• Skåne

Klimat- och energistrategi för Skåne inleds med en vision och en målbild för Skåne år 2020. Som komplement har en framtidsbild av Skåne år 2020 målats upp där bl.a. energiplaneringen ska ha en central och framskjuten position i samhällsplaneringen på alla nivåer. De viktigaste åtgärderna som bedöms möjliga och önskvärda att genomföra för att uppnå visionen och målbilden till år 2020 listas därefter för respektive delområde.

Vision:

”I Skåne är det både lätt och lönsamt att leva, bo och resa energieffektivt och fossilfritt. Skåne tar täten i arbetet för ett långsiktigt hållbart energisystem med effektiv och låg energianvändning med minimal miljö- och klimatpåverkan.”

Klimat- och energistrategin har siktet inställt mot de mål som finns inom klimat- och energiområdet men också målen om försörjningstrygghet, ekonomisk utveckling samt övriga miljömål.

• Stockholm

Mål och vision diskuteras parallellt och inga särskilda mål eller visioner beskrivs för strategin som sådan.

Strategin definierar ett uthålligt energisystem som kännetecknas av effektiv energianvändning, hushållning med energiresurser samt ökad användning av förnybara energikällor.

• Sörmland

Södermanlands vision;

Södermanland skall fortsätta att vara en av landets ledande hållbara regioner och fungera som en öppen arena för att testa, pröva och snabbt ta till sig klimatsmarta arbetssätt och lösningar. Det klimatsmarta Södermanland.

Södermanlands mål;

Före år 2050 skall länets utsläpp av klimatgaser och energiförbrukning ha närmat sig en nivå som motsvarar en hållbar andel ur ett globalt perspektiv.

Tidsperspektivet är för långa sikten år 2050 och den korta sikten är år 2020.

Visionen är generell och omfattar alla samhällssektorer.

Vidare listas en framtidsbild av Södermanland 2020 med exempel på hur man tänker sig att samhället ser ut på olika energiområden.

- **Uppsala**

Vision för Uppsala län:

Direkt och indirekt klimatpåverkan orsakad av aktiviteter i Uppsala län har till år 2030 med god marginal minskat till vad som på regional nivå behövs för att Sverige ska klara sin andel av internationella överenskommelser.

Inom områden som fysisk planering, infrastruktur, energiförsörjning, transportbehov, bostäder och lokaler, jord- och skogsbruk, arbetsmaskiner och industri, avlopp, avfall och samhällsaktiviteter i övrigt har berörda aktörer genomfört en rad åtgärder som på olika sätt bidragit till den minskade klimatpåverkan.

Mobiliseringen av länets samlade resurser och kunskap inom klimat- och energiområdet har, utöver direkta åtgärder och effekter i länet, gett väsentliga, internationellt uppmärksammade bidrag till det förbättrade kunskapsläget inom de områden som berörs av klimatförändringarna.

En bredare och djupare insikt om klimatförändringarnas effekter från global till lokal nivå har hos allmänheten lett till påtagliga förändringar i riktning mot en mindre klimatpåverkande livsstil.

Det poängteras i strategin att den under år 2009 kommer att vidareutvecklas avseende hur ändrade klimatförhållande kommer att påverka länet och vilka insatser som kommer att krävas för att möta dessa förändringar. Man skriver att i föreliggande strategi lämnas en översiktlig redovisning över de viktigaste områdena som en mer klimatinriktad strategi bör omfatta; transporterna, energiförsörjningen, jord- och skogsbruket, arbetsmaskiner och industri, avlopp, avfall.

- **Värmland**

I ett gemensamt arbete med länets aktörer har en vision för klimat- och energistrategin tagits fram. Visionen som beskriver en bild av Värmland år 2020 har fastställts till:

”Värmland är klimatsmart med hållbara, effektiva energisystem och intelligent logistik.”

Nästa steg i det gemensamma arbetet är att sätta mål och genomföra åtgärder. Mycket arbete pågår redan i länet inom till exempel vindkraft, fjärrvärme, bostäder och lokaler samt vid olika kunskaps- och kompetenscentrum som kan byggas vidare på och fungera som goda exempel.

- **Västerbotten**

Ingen uttalad vision för strategin beskrivs, men man skriver att det klimat- och energistrategiska arbetet tar sin utgångspunkt i den vision som år 2006 antagits i länets

regionala utvecklingsprogram (RUP):

”Västerbottens län är ledande i Nordeuropas regioner med arbetet för en hållbar utveckling präglad av ett kunskapsdrivet och konkurrenskraftigt näringsliv.”

- **Västernorrland**

Visionen för Västernorrland ligger 40 år fram i tiden. Klimat- och energivisionen bryts därefter ned i målsättningar på kort (2012), medellång (2020) och lång sikt (2050).

Visionen är:

Västernorrlands län ska vara attraktivt och konkurrenskraftigt samt, i såväl näringsliv som samhället i stort, vara Europaledande när det gäller bedömning av förutsättningar, införande av teknik och metoder samt skapande av kunskap inom huvudområden:

- Energieffektivisering
- Energianvändning utifrån länets potentialer av förnybar energi

Arbetet ska följas upp kontinuerligt samt utvärderas och revideras vid behov, dock minst vart fjärde år, med start årsskiftet 2012/2013.

- **Västmanland**

Inga vision uttalas i rapporten, dock en långsiktig målsättning:

Det långsiktiga målet för energi- och klimatstrategin är att Västmanland skall vara ett föregångslän när det gäller minskning av resurs- och energiförbrukning samt utsläpp av klimatgaser. Före år 2050 skall länets energiförbrukning och utsläpp av klimatgaser ha närmast sig en nivå som motsvarar den ekologiska andelen i ett globalt perspektiv. Västmanland skall bidra till en rättvis fördelning av världens resurser och förebygga negativa konsekvenser av utsläpp av klimatgaser.

Detta mål sammanfaller med det mål som anges för insatsområdet ”Energi för framtiden” i det regionala utvecklingsprogrammet.

Denna målsättning förutsätter arbete inom samtliga de insatsområden som presenteras nedan.

Strategin sträcker sig fram till år 2020. Detta målår sammanfaller med de målår som anges inom det regionala utvecklingsprogrammet och som används inom miljömålssystemet (med undantag för klimatmålet: 2050).

- **Västra Götaland**

I Vision Västra Götaland, vilken Regionfullmäktige i Västra Götalandsregionen antog våren 2005, ingår klimatfrågan som en viktig komponent. I den pågående klimatdialogen Smart Energi, som drivs av Västra Götalandsregionen, diskuteras följande vision:

År 2030 är den västsvenska ekonomin inte längre beroende av fossil energi och medborgarna och näringslivet har en trygg och långsiktigt hållbar energiförsörjning. Boende, transporter och produktion såväl som konsumtion av varor och tjänster är energieffektiva och baserade på förnybar energi.

Inga särskilda mål för strategin redovisas förutom visionen.

- **Örebro**

Vision

För regionförbundets och länsstyrelsens arbete sätts följande vision för perioden fram till år 2030. Visionen är generell och omfattar alla samhällssektorer.

- Klimatpåverkan från Örebroregionen är begränsad. Vi är oberoende av fossila bränslen och energianvändningen är i huvudsak baserad på förnybara energikällor.
- Energianvändningen är effektiv i samhällets alla delar.
- Energiomställningen skapar en hållbar tillväxt i regionen.

Kortfattat sammanfattas visionen för Örebro län sammanfattas; ”Klimatsmart Örebro län”

Nuvarande klimatmål för Örebroregionen

- År 2010 ska utsläppen av växthusgaserna ha minskat med 5 procent från 2000 års nivå.
- År 2010 ska utsläppen från transportsektorn stabiliseras på 2000 års nivå och därefter minska med 20 procent till år 2020.

- **Östergötland**

Vision 2020:

Östergötland är en förebild för omvärlden med en hållbar samhällsutveckling och tillväxt, där påverkan på klimatet är avsevärt begränsad. Regionens särskilda möjligheter och tillgångar i klimatarbetet nyttjas och olika samhällssektorer samverkar. Det gynnar såväl länets invånare och näringsliv som miljön.

Inga mål angivna, men man talar i kapitel om strategi i följande termer:

I Östergötland arbetar vi för att:

- Effektivisera energianvändningen inom näringsliv, bostäder och lokaler
- Nyttja förnybar energi som bioenergi, sol, vind och vatten
- Utveckla hållbara transporter

Framgång på bredden når vi genom att:

- Bygga vidare på Östergötlands starka sidor
- Ta hänsyn till regionala miljömål och hushålla med resurser
- Skapa uthållig regional tillväxt och vara förebild
- Initiera forskning och utveckling och tillämpa kunskapen

Viktiga verktyg är att:

- Genomföra samordnad samhällsplanering
- Arbeta med rådgivning, utbildning och tillsyn
- Genomföra klimat- och miljöanpassad upphandling.

8 Vilka strategiåtgärder föreslås

- **Blekinge**

Inga åtgärder föreslås.

- **Dalarna**

För varje av de nio strategiområden föreslås ett antal inriktingsmål, dock inget konkret

- **Gotland**

Strategiområden: Drivmedel och transporter

Bostäder och lokaler

Näringslivets energianvändning

Lokal energiproduktion

För varje område finns det flera undergrupper.

- **Gävleborg**

Strategidelen är strukturerad i tre insatsområden och bygger helt på de regionala miljömålen inklusive dess åtgärdsstrategier:

- Byte till förnybara energislag och transporter,
- Effektivare energianvändning
- Planering, kunskapsuppbyggnad och forskning.

Förnybara energislag:

Vindkraft

Det regionala planeringsmålet för Gävleborgs län för utbyggnad av vindkraft är 294 GWh före år 2015 .

Koldioxidutsläpp från fossila bränslen

2010 ska utsläppen av koldioxid från fossila bränslen inom den landbaserade transportsektorn understiga 690 000 ton, vilket motsvarar nivån år 2000.

(Regionalt miljömål 1.1)

Lättare eldningsoljor

2010 ska förbrukningen av lättare eldningsoljor i hushållspannor och mindre energianläggningar understiga 68 000 m3 per år, vilket motsvarar en minskning med 40 % jämfört med år 1999. (Regionalt miljömål 1.2)

Tyngre eldningsoljor

2010 ska förbrukningen av tyngre oljor vid industrier och värmeverk understiga 95 000 m3 per år, vilket motsvarar en minskning med 30 % jämfört med år 1999.

(Regionalt miljömål 1.3)

Förnybara drivmedel

2010 ska minst 6 % av den försålda mängden drivmedel vara förnybara.
(Regionalt miljömål 1.4)

Effektivare energianvändning:

Koldioxidutsläpp från fossila bränslen

2010 ska utsläppen av koldioxid från fossila bränslen inom den landbaserade transportsektorn understiga 690 000 ton, vilket motsvarar nivån år 2000.
(Regionalt miljömål 1.1)

Lättare eldningsoljor

2010 ska förbrukningen av lättare eldningsoljor i hushållspannor och mindre energianläggningar understiga 68 000 m³ per år, vilket motsvarar en minskning med 40 % jämfört med år 1999. (Regionalt miljömål 1.2)

Tyngre eldningsoljor

2010 ska förbrukningen av tyngre oljor vid industrier och värmeverk understiga 95 000 m³ per år, vilket motsvarar en minskning med 30 % jämfört med år 1999.
(Regionalt miljömål 1.3)

Drivmedelsförbrukning

2010 ska total drivmedelsförbrukning för den landbaserade transportsektorn understiga 290 000 m³ vilket motsvarar förbrukningen år 2000, (regionalt miljömål 2.2)

Energianvändning i byggnader

Den totala energianvändningen per uppvärmd arealenhet i bostäder och lokaler minskar. Minskningen ska vara 20 % till år 2020 och 50 % till år 2050 i förhållande till användningen 1995, (regionalt miljömål 15.6).

Planering

Planeringsunderlag

2010 ska fysisk planering och samhällsbyggande grundas på aktuella program och strategier för:

- Hur ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur kan åstadkommas så att transportbehovet minskar och förutsättningarna för miljöanpassade och resurssnåla transporter förbättras,
- Hur kulturhistoriska och estetiska värden ska tas tillvara och utvecklas,
- Hur grönska- och vattenområden i tätorter och tätortsnära områden ska bevara, vårdas och utvecklas för såväl natur- och kulturmiljö som friluftssändamål, samt hur andelen hårdgjord yta i dessa miljöer fortsatt begränsas,
- Hur energianvändningen ska effektiviseras för att på sikt minskas, hur förnybara energiresurser ska tas till vara och hur utbyggnad av produktionsanläggningar för fjärrvärme, solenergi, biobränsle och vindkraft ska främjas, (regionalt miljömål 15.1).

- **Halland**

Länsstyrelsen anger 5 strategiområden (delstrategier) med ett antal punkter som anses vara åtgärder, men vilka vi hellre ser som strategiområden:

Delstrategi: Kunskap, forskning och utveckling samt kommunikation

- All planering ska ha ett klimat- och energiperspektiv.
- Alla ska känna till klimathotet och vad var och en kan göra för att motverka den globala uppvärmningen. Informationsinsatser samordnas i Halland.
- Informationsinsatser som stöd för medborgarnas val av korta resor och för att öka kunskapen om kollektivtrafikens utbud.
- Utöka och samordna den kommunala energirådgivningen i nära samarbete med Region Hallands nya energikontor.
- Aktivt samarbete mellan kommuner, högskola, näringsliv och det nya tillväxtområdet för att utveckla produkter och tjänster kring klimat- och energi. Kommuner och stat som beställare har stora möjligheter att stödja utvecklingen.
- Ett nätverk bildas med både offentliga och privata förvaltare och beställare för att utbyta erfarenheter och väcka förslag till effektivisering inom befintligt lokalt och bostadsbestånd och i nybyggnation.
- Utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser riktade till offentliga och privata aktörer genomförs för att öka kunskapen inom klimat- och energiområdet.
- Kunskap om hur utsläppen av metan och lustgas från lantbruket kan reduceras görs tillgänglig.

Delstrategi: Effektivisering

- Kunskap från den elintensiva industrin inom PFE-programmet görs tillgängligt regionalt för all industri och verksamhetsutövare. Nätverk för branschöverskridande erfarenhetsutbyte och utveckling stimuleras.
- Effektiviseringen i den befintliga bebyggelsen ska stödjas genom kommunal energirådgivning och samordnas av Energikontoret. Regionala informationskampanjer bör genomföras anpassade till förutsättningarna i Halland.
- En övergripande studie genomförs för att bedöma effektiviseringspotentialen för energianvändningen i bostäder och lokaler.
- Fjärrvärmeutbyggnaden ska fortsätta och en förstudie genomförs om sammankoppling av kommuner och industrier i hela Halland.
- En studie genomförs om de ekonomiska och tekniska möjligheterna att ta tillvara outnyttjade spillvärmetilgångar.
- Energianvändningen i offentliga lokaler ska effektiviseras och all uppvärmning ske med förnybar energi.
- Närvärme ska utvecklas och erbjudas i mindre tätorter.
- Krav på energiförbrukning i nybyggnation ställs i exploateringsavtal.
- Gemensamma och tydliga mål för den offentliga upphandlingen fastställs i syfte att främja energieffektiv teknik och miljömässigt bra alternativ.

Delstrategi: Mindre trafikvolym, effektivare trafik och utveckling av kollektivtrafiken

- Bygga ut kollektivtrafiken i enlighet med målsättningarna i Hallands kollektivtrafikstrategi och målsättningarna i Göteborgsregionens kollektivtrafikstrategi.
- Utarbeta en plan för överföring av gods från väg till järnväg och sjöfart genom infrastruktursatsningar, som kombitrafik, mm.
- Ny bebyggelse ska i ökad omfattning planeras så att det finns goda förutsättningar att utnyttja kollektivtrafik och cykel.
- Genomföra en studie av godstransporternas behov av kapacitet på järnväg, för att dels behålla järnvägens andel av godsflödet, dels för att möjliggöra överflyttning av från väg till järnväg.
- Fortsatt utbyggnad av gång- och cykelnätet.

Delstrategi: Byte av energiråvara och bränsle

- Byte av bränsle i fordon för lokala transporter är en möjlighet som kan stödjas genom produktion av biologiskt baserade bränslen producerade i Halland.
- Energikartläggningen visar på att det 2006 användes olja motsvarande 370 GWh för uppvärmning. En gemensam plan i Halland bör tas fram för ersättning med biobränslen.
- All uppvärmning med olja och el i offentliga lokaler ersätts med i första hand fjärrvärme eller närvärme.
- I detaljplaner ska energianvändningen styras till förnybar.
- Både näringsliv och offentliga verksamheter har som beställare stora möjligheter att stödja utvecklingen genom en upphandling som styrs av klimat- och energimål.
- En studie av möjlighet till insamling av organiskt avfall i alla kommuner bör genomföras som underlag för biogasinvesteringar.

Delstrategi: Förnybar energiproduktion

- Vindkraftsutbyggnaden underlättas genom planering och utveckling av tillståndprocesserna
- Biogasproduktionen bör byggas ut så att insamlingen av gödsel och organiskt avfall kan ske inom rimliga transportavstånd. Anläggningarna bör förses med utrustning för leverans av biogas som fordonsbränsle.
- Tillväxtprogrammet för miljö och energiteknik kan aktivt bidra till att ny teknik ges förutsättningar att utvecklas och pilotanläggningar ges stöd.
- Samarbete med Energimyndigheten för att stödja ny teknik.
- De utbyggda vattenkraftverken bör anpassas till större nederbördsvolymmer. Inventering bör ske av äldre dammar, för att avgöra om de bedöms lämpliga att byggas om för elproduktion eller vattendraget bör återställas i ursprungligt skick.

• Jämtland

Inga strategiåtgärder föreslås (endast utkast), däremot nämns en del fokusområden som man avser att fylla på med text, t ex:

Energitillförsel

Fokusområde Vindkraft (planering, lokalt deläggande)

- planeringssidan, fortsatta jobbet med översiktsplaneringar (regionalt/lokalt)
- lokalt ägande (lokalt)
- osäkerhet kring stamnätet och reglerkraft (nationellt)
- småskalig vindkraft, teknik, organisatoriska (lokalt/regionalt)

Fokusområde Biobränsle från skogs- och jordbruk

Hur ska vi nyttja våra marktillgångar för bioenergi ?

Fokusområde Vattenkraft

Fokusområde Gasen i botten (Biogas från jordbruk, avfall och avlopp)

Fokusområde Ingen rök utan el (mer kraftvärme från biobränsle)

Energieffektivisering:

Fokusområde Kollektivt resande

Fokusområde Tillgänglighet utan att resa

Fokusområde Gott gods (effektivare godstransporter)

Fokusområde Väck med watten (eleffektivisering)

Byte till förnybara energislag:

Fokusområde På spåret (mera tåg)

Fokusområde Tänk till tanken (förnybara bränslen)

Fokusområde Ut med oljan och elen

Forskning/utveckling:

Fokusområde Solklart (solvärme och solkraft)

Fokusområde Turism

Fokusområde Konsumtionsmedvetenhet

Fokusområden Energirådgivning

Samhällsplanering:

Fokusområde Hållbart byggande

- Bygga så energieffektivt som möjligt.

- Trähus som kolsänkor

• Jönköping

Inga åtgärder föreslås tillhörande strategin, istället nämns mål och åtgärder kopplade till RUP och ett antal exempel på olika åtgärder som skulle kunna utvecklas för att ingå i Länsstyrelsens arbete inom verksamhetsgren Omställning av energisystemet:

- Utarbeta planeringsunderlag för att främja utbyggnaden av produktionsanläggningar för fjärrvärme, bioenergi, solenergi och vindkraft (analys av olika intressen) för presentation i KartoGIS
- Utarbeta en regional energiplan som strategiskt planeringsunderlag inom energi- och transportsektorn

- Aktivt delta i samråd (ÖP, FÖP, DP, energiplaner, avfallsplaner etcetera.) i syfte att åstadkomma en snabbare omställning av energisystemet
- Rådgivning om förekommande energistöd (konvertering olja och direktverkande el, off-rot, solvärme, energieffektiva fönster samt ev. kommande stöd till biobränslepannor)
- Uppföljning och utvärdering av utbetalda energistöd
- Utökad uppföljning och utvärdering av åtgärder inom LIP och KLIMP
- Arrangera seminarier/utställningar etcetera. tillsammans med kommunernas energirådgivare
- Sprida information till länets näringsliv, lantbruk, exploatörer med flera för att öka förståelsen för vindkraftens värden, betydelsen av elcertifikat samt behovet av energieffektivisering och förnybara energikällor etcetera.
- Delta i utbildningsinsatser för kommuner tillsammans med Energimyndigheten, Boverket och Naturvårdsverket
- I bred samverkan med det privata näringslivet, offentliga sektorn, tjänstesektorn, jord- och skogsbruket och länets kommuner utarbeta ett energieffektiviseringsprogram, typ Dalarna
- Fortsatt medverkan till energikartläggning inom industrin, avloppsreningsverk etcetera i samarbete med kommunernas miljökontor och energirådgivare
- Medverka till bildandet av ett Energikontor för Jönköpings län

• Kalmar

I kapitlet "Möjliga metoder att nå målen" beskrivs ett antal områden, men ibland har man blandat ihop strategi med förslag på konkreta åtgärder:

6.1 Effektivare energianvändning i Kalmar län

Jord- och skogsbruk, fiske

Jord- och skogsbruk samt fiske använde år 2004 energimängden 346 GWh. Hälften var fossil energi och hälften elenergi. Eco-driving inom jordbruk kan på kort sikt minska förbrukningen av drivmedel med 10-20 %.

Industri

Av de 6 623 GWh som industrin använde år 2004 kom 814 GWh från fossila bränslen. Stora möjligheter finns både att spara energi och att ersätta olja med biobränsle. Hinder är skatteregler som gynnar användning av fossil energi, industrins krav på korta avskrivningstider och industrins fokusering på huvuduppgiften, produktionen.

Offentlig verksamhet

Offentlig verksamhet förbrukade 569 GWh år 2004 och en stor del av detta gick till uppvärmning. Endast 100 GWh kom enligt statistiken från fossil energi. Genom incitament i hyresavtal kan större intresse skapas för energibesparing.

Transporter

Transporterna förbrukade 2 320 GWh år 2004 och nästan hela denna energinängd utgjordes av fossila bränslen. Effektivare användning kan uppnås genom att gå över till bränslesnålare fordon, eco-driving, samåkning och samlastning. Hur långt det går att komma på den vägen är inte utrett.

Övriga tjänster

Sektorn övriga tjänster förbrukade 765 GWh år 2004. Större delen, 570 GWh, var elenergi. Inom kontors- och affärslokaler finns betydande sparpotential.

Hushåll

Hushållssektorn förbrukade 2 094 GWh år 2004. 858 GWh var elenergi och 959 GWh förnybar energi. De lönsammaste besparingsåtgärderna är redan vidtagna i bostadshus (tilläggsisolering o s v), men mycket finns kvar att göra. Oljeeldning förekommer fortfarande i åtskilliga villor. Fossilenergiförbrukningen 277 GWh år 2004 motsvarar förbrukningen i ca 10 000 enbostadshus.

Kraftvärme och mottryckskraft

Att nyttiggöra den överskottsvärme som uppstår i ett värmekraftverk innebär en stor besparing eftersom överskottsvärmen är ungefär dubbelt så stor som den utvunna elenergin. För närvarande finns kraftvärme vid fjärrvärmeverken i Nybro och Oskarshamn, där 34 GWh elenergi produceras per år. Bygge pågår i Kalmar. Om fjärrvärmenäten i Kalmar län utnyttjades helt för kraftvärmeändamål kan ca 450 GWh elenergi produceras.

Dessutom nämns vindkraft, biogas, skogsråvara och energigrödor, solenergi, vågkraft, vattenkraft och olika strategiområden inom jordbruket, samt fysisk planering (transportplanering, översikts- och detaljplaner).

• **Kronoberg**

Länsstyrelsen i Kronoberg har utvecklat en "Åtgärdsstrategi för effektivare energianvändning och transporter i Kronobergs län 2005". Detta gjordes inom ramen för regionalt miljömålsarbete och de av riksdagen beslutade åtgärdsstrategierna för det nationella miljömålsarbetet. Länsstyrelsens dåvarande styrelse ställde sig bakom strategin.

Huvudtemat i strategin är att en mångfald av åtgärder behövs för att klara målen; enbart åtgärder inom ett begränsat fält är inte tillräckligt. I strategin togs fem huvudområden upp:

Effektivisering

Förnybara bränslen

Val av transport och drivmedel

Planering och styrdokument

Information

(sida 11)

Åtgärdsstrategin har blivit uppföljt under 2008, resultat redovisas i dokumentet.

(Dessutom finns strategiåtgärder för miljömålen, sida 18):

- Åtgärder, lokalt: Energieffektivisering, fortsatt omställning av värmesystem, lokal biogasproduktion, utbyte av bilparker, installation av biobränslepumpar etc. de flesta konkreta åtgärder är lokala
- Åtgärder, regionalt: Strategiska initiativ, Klimatcentrum, Regional klimatkommission, regional klimatinriktning på utvecklingsprogram infrastrukturplanering, trafikeringsfrågor,
- Åtgärder, nationellt: klimatinriktade skatter och avgifter, regelverk, investeringsstöd
- Åtgärder, EU/globalt: Krav på bilindustrin, transportavgifter, utsläppshandel.

Nedanstående tabell från sida 4 är åtgärder från "Åtgärdsstrategin":

Minska transporternas utsläpp	Förnybar energi	Fortsatt Effektivisering
<p>Främja kollektivtrafiken</p> <p>Ökad andel godstransporter på järnväg</p> <p>Underlätta cykeltrafik</p> <p>Ökad andel förnyelsebart drivna fordon</p> <p>Minska andelen korta biltransporter</p> <p>Utnyttja telekommunikationer för att ersätta sammanträden m.m.</p>	<p>Utbyggd vindkraft med minsta intrång</p> <p>Biogasproduktion inom jordbruket</p> <p>Ökad biogasproduktion från avlopp och organiskt avfall</p> <p>Riktade kampanjer för biobränslen och pannbyten</p> <p>Produktion av förnyelsebart fordonsbränsle</p> <p>Distributionssystem för biobaserade fordonsdrivmedel, särskilt i glesbygd och mindre tätorter</p> <p>Ökad framställning av kraftvärme</p> <p>Konvertering av uppvärmningssystem</p> <p>Fjärr- och närvärme i fler orter</p> <p>Ökad användning av solvärmeteknik</p> <p>Effektivisering av småskalig vattenkraft</p> <p>Ökad biobränsleandel inom industriprocesser</p>	<p>Nybyggnation inriktas på passivhus</p> <p>Sparsam körning (EcoDriving)</p> <p>Minskad elanvändning för uppvärmning, m.m.</p> <p>El-effektivisering inom industri och kommunalteknisk verksamhet</p> <p>Mätning/debitering av el och värme</p> <p>Effektivare godstransporter</p> <p>Ökad samåkning</p> <p>Etablering av bilpooler</p> <p>IT-användning minskar transportbehovet</p> <p>Ökad användning av spillvärme.</p> <p>Ökade incitament för energibesparing</p> <p>Effektivare lustgasanvändning (Landstinget)</p> <p>Fjärrkyla</p>

Klimat- och miljödrivet näringsliv

Planering och styrdokument

Information

Utveckla lokal produktion av biobränslen Utveckla förbränningssystem för biobränslen Produktionsmöjligheter inom vindkraftsutbyggnaden Samverkan mellan näringsliv och forskning vid Växjö universitet	Klimatinriktad länstransportplanering Miljöledningssystem inom transportrelaterade verksamheter Kommunala klimatstrategier Inköp av miljöanpassad energi och energisnåla produkter Inköpspolicy för bränslesnåla fordon Uppvärmningstyp anges i kommunala planer m.m. och energirådgivning erbjuds vid bygglov Cykelvägar i och mellan tätorter Miljöbedömning av trafikallstrande lokaliseringar Miljöanpassad planering av ny bebyggelse för bostäder och arbetsplatser Närproducerade varor för transportminimerad handel	Information om klimatakt samma brukningsmetoder Regionalt klimatcentrum Regionalt mobiltetskontor Regional Klimatkommission Klimatmärkning av livsmedel och andra varor Utbildnings- och informationsinsatser gentemot allmänhet och företag Kunskap om energi och hållbar utveckling i skolundervisning Ökad energirådgivning Regionalt energicentrum
---	--	---

Det är lite oklart, vad som är Klimatstrategin och -åtgärder, vad som är miljömål, och vad som är från "åtgärdsstrategin", man hänvisar hela tiden till de olika dokumenten, men tar inget samlat grepp. Och så är det svårt att skilja mellan strategi-åtgärd-mål.

- **Norrbotten**

Se under rubrik 7 Visioner och mål i denna rapport (sida 48), eftersom man på länsstyrelsen inte verkar ha klart för sig vad som är mål och vad som är strategi. Det som kallas "mål" borde nog hamna under strategiområden istället.

- **Skåne**

I Klimat- och energistrategin presenteras en rad delområden. De viktigaste åtgärderna som bedöms möjliga och önskvärda att genomföra för att uppnå visionen och målbilden till år 2020 listas för respektive delområde. Tidsperspektivet för strategin är 2008 till 2020. De flesta av åtgärderna bör genomföras i början av perioden för att de ska hinna få genomslag till 2020.

Delområden är huvudsakligen: Effektivare energianvändning, Byte till förnybara energislag samt övergripande planering, utveckling och beteendeförändring.

- **Stockholm**

I strategin definierar Länsstyrelsen energiomställning som ökad hushållning med energiresurser samt ökad användning av förnybara energikällor. Förslagen till insatser i strategin är uppdelade i tre kategorier. Under dessa listas sedan potential och möjliga åtgärder:

3.1 insatser inom Länsstyrelsens egen verksamhet, bl.a. utveckla det övergripande energiarbetet

3.1.1 Utveckla det övergripande energiarbetet

3.1.2 Prioritera energieffektivisering i tillsyns- och tillståndsverksamhet

3.1.3 Prioritera ökad energieffektivisering i byggnadsväsendet

3.1.4 Verka för att öka andelen förnybara energikällor i länet

3.1.5 Verka för att avfall som bränsle utnyttjas fullt ut

3.1.6 Verka för lämpliga lokaliseringar för energianläggningar

3.2.1 Förbättra statliga energistöd

3.2.3 Verka för ett attraktivt och hållbart transportsystem

3.2.4 Verka för att öka utbyggnaden av fjärrvärme

3.2.5 Samverkan med nationella myndigheter inom området

3.2.6 Vindkraft

3.2.7 Biogas

3.2.8 Solenergi

3.3 Verka för andras insatser, insatser utom Länsstyrelsens rådighet.

3.3.1 Offentlig upphandling

3.3.2 Information och utbildningsinsatser

3.3.3 Utveckla energirådgivning

3.3.4 Verka för större samverkan

3.3.5 Mobility Management

3.3.6 Öka samarbete och finansieringsmöjligheter genom EU

3.3. 7 Stimulera genom ökad konkurrens

(s 13-20, Definition av energiomställning)

• **Sörmland**

Strategin listar ett antal områden som ska bidra till en "klimatsmart energianvändning i Sörmland". Under dessa listas vidare potential och möjliga åtgärder:

5.3.1 Uppmuntra klimatsmarta privata beteendemönster för konsumtion

5.3.2 Ökad medvetenhet genom informationssinsatser.

5.4.1 Energieffektivisering i bebyggelsen

5.4.2 Energieffektivisering inom näringslivet

5.4.3 Energieffektiva transporter

5.5.1 Övergång till vind, sol och bioenergi.

5.5.2 Övergång till förnyelsebara energikällor för drivmedel.

5.6.1 Stärkt klimat- och energiperspektiv i all samhällsplanering

5.6.2 Fortsatt främjande av fjärrvärme och kraftvärme

- 5.6.3 Förbättrande kunskapsunderlag
- 5.6.4 Offentlig upphandling och verksamhet som förebild och katalysator
- 5.6.5 Forskning och näringslivsutveckling.

• **Uppsala**

Strategin beskriver "Strategiska områden i Uppsala län" som insatser bör fokuseras inom:

- 5.1 Samhällsplanering
- 5.2 Transporter
 - 5.2.1 Infrastruktur
 - 5.2.2 Persontransporter
 - 5.2.3 Godstransporter
 - 5.2.4 Förnybara drivmedel
 - 5.2.5 Samverkan inom transportsektorn
- 5.3 Energiförsörjning och användning
 - 5.3.1 Produktion och användning av värme, ånga, kyla och el
 - 5.3.2 Minskad och effektivare energianvändning exkl. transporter
- 5.4 Jord- och skogsbruk
 - 5.4.1 Jordbruket
 - 5.4.2 Skogsbruket
- 5.5 Arbetsmaskiner
- 5.6 Industri, avlopp, avfall
- 5.7 Kunskap och kompetens
- 5.8 Klimatsmart livsstil

Inom dessa områden listas förslag till insatser att arbete vidare med.

• **Värmland**

Strategiska åtgärder kommer att tas fram utifrån nivåerna lokalt, regionalt, nationellt och EU/globalt. Åtgärderna skall innefatta vad vi i länet vill göra och redogöra för vad kan vi göra. Åtgärder beskrivs utifrån hur länet vill att det ska ske och med vilka aktörer som har rådighet att agera. Viktigt att ha med sig är att både små och stora åtgärder ger effekt.

Det fortsatta arbetet med åtgärder bör ha några övergripande inriktningar och det handlar då om:

- Forskning
- Näringslivsutveckling
- Kunskapsuppbyggnad
- Samhällsplanering

Utgångspunkterna skall vara att nå den vision som är framtagen samt de mål som kommer att formuleras.

Några viktiga utmaningar för att minska klimatförändringarna och främja energi-omställningen i länet summeras nedan:

- hållbart byggande och boende,
- hållbart resande och energieffektiva transporter,
- hållbart näringsliv och miljödriven affärsutveckling,
- hållbart energisystem och förnybara energikällor

- **Västerbotten**

Inledningsvis står att Västerbottens regionala klimat- och energistrategi ska främst bidra till:

- bättre miljö genom att begränsa klimatpåverkan och minska utsläppen av växthusgaser så miljömål kan nås, lokalt, regional, nationellt och globalt
- hållbar tillväxt genom att bryta kopplingen mellan ekonomisk aktivitet och miljöpåverkan så att energianvändningen och växthusgasutsläppen minskar samtidigt som den ekonomiska tillväxten ökar
- ökad konkurrenskraft och fler jobb i länets företag genom att utveckla affärsmöjligheter inom klimat- och energiområdet
- trygg, säker och kostnadseffektiv energiförsörjning genom att minska beroendet av olja och andra fossila bränslen
- ökad samordning och samverkan mellan näringsliv, universitet, institut samt andra offentliga och privata aktörer inom forskning, utveckling och innovation.

- **Västernorrland**

Det fortsatta och länsgemensamma arbetet med att uppfylla de formulerade målsättningarna ska ske inom nio huvudområden där sjutton olika arbetsfält definierats. De områden som ska behandlas är förutom länets former för det fortsatta framtida arbetet även:

- energitillförsel och energieffektivisering
- forskning och utveckling
- kommunikering
- miljöanpassad upphandling
- myndighetsutövning
- transporter
- utveckling av affärsverksamhet
- samt uppföljning och utvärdering av arbetet.

- **Västmanland**

Strukturen för åtgärdsarbetet utgår från den struktur som ges av det regionala utvecklingsprogrammet, RUP, kompletterat med ett insatsområde för övriga utsläpp som inte kommer från energianvändning.

Insatsområden:

- Minskad total förbrukning av energi i Västmanlands län
- Effektivisering av energianvändningen
- Byte av bränsle och ökad andel förnybara energislag
- Övriga utsläpp av klimatgaser

För samtliga dessa insatsområden är olika former av rådgivning riktad till slutanvändare av stor betydelse. Exempel på sådan är kommunal klimat- och

energirådgivning, energikontorens rådgivning, transportrådgivare och rådgivning som ges från olika branschorganisationer

- **Västra Götaland**

En strategi för omställning och effektivisering av energianvändningen i länet bör inriktas mot i första hand bostäder, industri och transporter. Regionfullmäktige i Västra Götalandsregionen gav år 2006 Beredningsgruppen för miljö i uppdrag att utarbeta en regional strategi för att bryta beroendet av fossil energi i Västra Götaland. Under hösten 2006 utarbetades ett förslag till en process för arbetet under namnet Smart Energi. Dialogprocessen startade i september 2007 och fokuserar bl a på följande områden:

- Energianvändning i bostäder och lokaler
- Gods- och persontransporter
- Alternativa drivmedel och fordon

Varje sk fokusområde leds av en politiskt sammansatt arbetsgrupp. Länsstyrelsen deltar i processen utifrån sina generella uppdrag kring miljömål, miljöövervakning, naturskydd, planprocess och andra mer riktade uppdrag, som till exempel planering för vindkraftsutbyggnaden.

Förutom de ovan nämnda fokusområdena bör även energieffektivisering och energiomställning inom industrin inkluderas i strategin.

- **Örebro**

Strategin:

Den övergripande strategin och handlingsplanen som har formulerats med utgångspunkt i en inventering av utsläppskällor och analys av möjligheter att reducera utsläppen.

Två överordnade strategier presenteras:

1. Energieffektivisering – Stoppa onödan!

- Effektivare transporter
- Effektivare elanvändning
- Effektivare uppvärmning/kylning

2. Satsning på förnybar energi – Bort med fossil olja!

Handlingsplanen bygger på analysen i kapitlet, "Möjligheter att minska utsläppen av växthusgaser" och de åtgärder som arbetats fram i det regionala miljömålsarbetet. Ett antal övergripande åtgärder listas, såsom utveckling av det regionala energikontoret, samarbete kring kraftfulla informations- och utbildningsinsatser för att förändra beteenden samt internationellt samarbete.

- **Östergötland**

Strategiområden: *(kallas angelägna områden, lite oklart vad som avses)*

Energieffektivisering i bostäder och lokaler

Energieffektivisering i näringslivet

Bioenergi

Hållbara transporter

Växthusgaser utanför energisystemet

Varje av dessa strategiområden tillordnas ett antal åtgärder, som dock inte är så konkreta att vi anser att de hör hemma under nästa rubrik och istället redovisas här som strategiområden.

Åtgärder:

Energieffektivisering i bostäder och lokaler

- Fortsätta och utveckla den kommunala energirådgivningens informationsinsatser till hushållen om energieffektivisering.
- Informera i skolorna om energianvändningens miljöpåverkan och hur den kan minskas.
- Genomföra energikartläggningar och åtgärder i offentliga byggnader och utbilda driftspersonal.
- Öka andelen ny bebyggelse utförd enligt lågenergi- och passivhuskonceptet.

Energieffektivisering i näringslivet

Samverka mellan företag för att optimera värme- och elförsörjning. Möjliggöra olika sorters industrikombinat.

- Ta till vara och uppmuntra forskning kring och produktion av klimatdriven teknik.
- Kartlägga energianvändning i företag och påvisa lönsamma möjligheter till effektivisering.
- Införa energieffektivisering i miljöledningssystem.
- Utveckla kommunal energirådgivning till småföretagare.
- Ställa miljökrav i offentlig upphandling för att få fram energieffektiva tjänster och produkter.

Bioenergi

- Gynna utbyggnad och användning av biobränslebaserad fjärr- och närvärme, genom exempelvis offentlig upphandling och fysisk planering. Öka andelen kraftvärmeproduktion.
- Öka rådgivning till lantbrukare och driva biobränslerelaterade projekt inom jord- och skogsbruk.
- Öka information till hushållen om fördelar med bioenergi, exempelvis genom den kommunala energirådgivningen.
- Ställa om fordonsparker till biodrivmedel, exempelvis i offentlig sektor.

Hållbara transporter

- Fortsätta och utveckla de kommunala energirådgivarnas information till allmänheten om solvärme.

- Undersöka möjligheterna för utbyggnad av vattenkraft i länet, och för ökad verkningsgrad i befintliga vattenkraftverk.
- Utveckla den kommunala planeringen och beslutsprocessen för vindkraft.

Växthusgaser utanför energisystemet

- Öka samverkan mellan transport-, bebyggelse- och energiplanering på kommunal nivå.
- Öka samverkan mellan den regionala och kommunala transportplaneringen.
- Samordna och utveckla enkla övergångar mellan olika transportslag.
- Skapa goda förutsättningar för utökad gång- och cykeltrafik med säkerhet, trygghet och framkomlighet året om.
- Uppmuntra anställda på företag, kommuner och myndigheter att resa miljövänligt.
- Främja kollektivtrafiken och gör kollektivresande mer attraktivt.
- Bygga ut produktionen och distributionen av biodrivmedel.
- Samordna godstransporter och arbeta för minskat behov av tunga transporter.
- Ta fram och kommunicera ny kunskap för ett miljöanpassat transportsystem.

9 Vilka konkreta åtgärder föreslås

- **Blekinge**

Inga konkreta åtgärder.

- **Dalarna**

Inga konkreta åtgärder.

- **Gotland**

Åtgärder föreslås för varje strategiområde, men inte speciellt konkret, t ex "utnyttja potentialen i biogasproduktion" eller "Energioptimering av bostäder och lokaler"

- **Gävleborg**

Inga konkreta åtgärder.

- **Halland**

Inga konkreta åtgärder.

- **Jämtland**

Inga konkreta åtgärder.

- **Jönköping**

Inga konkreta åtgärder.

- **Kalmar**

Inga konkreta åtgärder.

- **Kronoberg**

Sammanlagt beskrivs 36 åtgärder och åtgärdsområden (i "Åtgärdsstrategi för effektivare energianvändning och transporter i Kronobergs län 2005"), se tabellbilaga. Dessa åtgärder beskrivs med bedömning av potential och genomförbarhet. Länsstyrelsen pekar inte ut vilka åtgärder en viss aktör bör satsa på, utan det är upp till var och en att välja lämpligast för verksamheten i fråga.

Tabellen redovisas under rubrik 8 Vilka strategiåtgärder föreslås. Det finns visserligen åtgärder beskrivna, men föga konkret, så de får nog anses vara mer av strategiskt slag.

- **Norrbotten**

Samarbetet har mynnat ut i det energistrategiska inriktningsdokument som fastställdes av ett energirådslag i augusti 2007 och i den övergripande klimat- och energistrategi som presenteras här samt arbetet med en fördjupning av strategin till en åtgärdsplan som planeras vara färdig hösten 2009.

- **Skåne**

12 delområden med förslag till åtgärder presenteras som kan genomföras på regional och lokal nivå. Strategin identifierar också ett antal förslag till åtgärder som skulle behöva genomdrivas på nationell nivå för att de fastställda regionala miljömålen inom klimat- och energiområdet ska kunna nås.

Åtgärderna är inte tidsbestämda eller ansvarsfördelningen har inte gjorts, mer än på vilken nivå i samhället (lokal/regional/nationell) initiativ bör tas. Se vidare under respektive delområde.

- **Stockholm**

För varje strategisk nivå i strategin finns mer viktiga arbetsområden för Länsstyrelsen definierade, dock inte i form av tidsbestämda åtgärder.

Länsstyrelsen skriver följande:

Föreliggande utkast till strategi är övergripande och behöver omsättas i en handlingsplan med konkreta åtgärder. Länsstyrelsen bedömer det som angeläget att en samlande aktör utses i länet för att leda och samordna framtagandet av en sådan handlingsplan. Länsstyrelsen är beredd att ikläda sig uppgiften som en sådan samlande aktör, under förutsättning att erforderliga resurser ställs till förfogande.

- **Sörmland**

För varje strategisk nivå i strategin finns mer möjliga åtgärder för Länsstyrelsen definierade. Dessa är till viss del tidsbestämda åtgärder. Ingen ansvarsfördelning har dock gjorts.

I inledning skrivs att strategin syftar till att tjäna som utgångspunkt och inspiration för vidare, gemensamt arbete med klimat- och energiåtgärder i Södermanland.

- **Uppsala**

Under de strategiområden som beskrivs finns möjliga åtgärder listade. Dessa är dock mer på en strategisk nivå, t.ex.: "Skapa förutsättningar för att bygga ut vindkraften så långt som möjligt inom de utpekade områdena i länet."

- **Värmland**

Se Strategiska åtgärder – inga konkreta åtgärder har i nuläget tagits fram. Däremot skriver man följande:

Strategiska åtgärder kommer att tas fram utifrån nivåerna lokalt, regionalt, nationellt och EU/globalt. Åtgärderna skall innefatta vad vi i länet vill göra och redogöra för vad kan vi göra. Åtgärder beskrivs utifrån hur länet vill att det ska ske och med vilka aktörer som har rådighet att agera. Viktigt att ha med sig är att både små och stora åtgärder ger effekt.

Det fortsatta arbetet med åtgärder bör ha några övergripande inriktningar och det handlar då om:

- Forskning
- Näringslivsutveckling
- Kunskapsuppbyggnad
- Samhällsplanering

Utgångspunkterna skall vara att nå den vision som är framtagen samt de mål som kommer att formuleras.

• **Västerbotten**

Strategins avsnitt "Utmaningar för att minska utsläpp av växthusgaser och främja energiomställning" är uppdelat i fyra områden:

- 4.1 Hållbart byggande och boende
- 4.2 Hållbart resande och energieffektiva transporter
- 4.3 Hållbart näringsliv och miljödriven affärsutveckling
- 4.4 Hållbart energisystem och förnybara energikällor

I varje kapitel listas möjliga åtgärder, som enligt författarna ska ses som en exempellista och inte ett slutligt åtgärdsförslag. Åtgärderna är därmed mer idéer än konkreta åtgärder.

• **Västernorrland**

I strategin har olika områden för fortsatt arbete definierats, och dessa är nedbrutna på delnivåer. Dock är de av en mer strategisk karaktär. Inledningsvis poängteras att nyckeln till framgång till största delen ligger i att strategin förankras i den egna organisationen och i konkret verksamhet hos respektive aktör.

• **Västmanland**

Åtgärder har inte utarbetats inom ramen för den nuvarande strategin. Detta är dock planerat:

Länsstyrelsen kommer att ta ett första initiativ för att komma igång med det regionala åtgärdsarbetet. Därefter är det viktigt att en organisation upprättas. Hur den skall se ut och hur rollerna skall fördelas måste dock avgöras av de ingående parternas synpunkter. En annan viktig del i förberedelsearbetet är att kartlägga pågående aktiviteter för att undvika dubbelarbete och ge förutsättningar för samverkan.

Inom ramen för det regionala miljömålsarbetet har riktlinjer för framtagande av åtgärder utarbetats (tillgängliga på Länsstyrelsens hemsida). Dessa riktlinjer omfattar instruktioner med exempel och mall och skall även vara vägledande för det åtgärdsarbete som följer av klimat- och energistrategin. Av riktlinjerna

framgår bland annat hur en åtgärd skall dokumenteras och vad som skall känneteckna en åtgärd.

- **Västra Götaland**

Inga ytterligare konkreta åtgärder förutom de strategiska åtgärderna.

- **Örebro**

Underliggande de utpekade strategiområdena återfinns viktiga åtgärdsområden samt prioriterade åtgärder. Åtgärdsområden är Effektivare transporter, Effektivare elanvändning, Effektivare uppvärmning/kylning och Satsning på förnybar energi – Bort med fossil olja!

Åtgärderna är inte tidsbestämda, och det är inte beskrivet vem som bär ansvar för att de genomförs.

- **Östergötland**

Länsstyrelsen beskriver ett antal åtgärder, men som egentligen bör hänföras till strategiområden (och redovisas där).

10 Hur de planerar att gå vidare

- **Blekinge**

Strategin skall ut på remiss och förankras. (Ej beskrivet hur förankringsprocessen skall ske)

- **Dalarna**

Det fortsatta arbetet med strategin avses ske inom nätverket EnergiIntelligent Dalarna. Dessutom finns en del parallella processer, t ex Dala-MaTs, Byggdialog mm.

- **Gotland**

1. samordna arbetet
2. kompetensutveckling
3. utveckla/delta i nätverk
4. förbättra kunskapsunderlaget och uppföljningen
5. utforma och fatta beslut om ett regionalt handlingsprogram som samtidigt utgör ett åtgärdsprogram.

- **Gävleborg**

Inom varje strategiområde görs förslag på hur man bör gå vidare:

Byte till förnybara energislag

Det finns ett stort behov av att utveckla och lansera biogas i länet. För att en produktion av biodrivmedel ska bli verklighet krävs en bred samverkan mellan politiker, näringsliv, skogs- och jordbruk. Omställning av bilparker, upprättande av tankstationer och produktion av biodrivmedel måste gå hand i hand. Ett första steg i detta arbete är det nyligen uppstartade Biogas Mitt- projektet.

För att komma vidare med beteendefrågorna skulle ett regionalt mobilitetskontor kunna arbeta i enighet med Vägverkets fyrstegsprincip och påverka rese- och transportvanorna i länet. Det kan bl a bidra med kunskap och stötta det strategiska arbetet inom hållbart resande, såsom att stödja kommuner och företag i arbetet med policys och styrdokument som behandlar transporter.

Inom vindkraftssektorn bör vi verka för att nätverkskapaciteten byggs ut. Viktiga aktörer i detta arbete är nätägare, projektörer av nya vindkraftsområden, kommuner och länsstyrelsen.

Effektivare energianvändning:

Det påbörjade energieffektiviseringsarbetet inom små och medelstora företag (SMEEFFEN) ska följas upp och goda resultat skall spridas till fler verksamheter.

Ett regionalt tillsynsprojekt inom energieffektiviseringsområdet kommer att genomföras i samarbete mellan Länsstyrelsen och länets kommuner.

Det bör ske en ökad satsning på fjärrvärme och bättre utnyttjande av spillvärme från länets industrier. Detta sker genom stimulans till ökad samverkan mellan fjärrvärmedistributörer och industrin.

Det saknas regional statistik för uppföljning av Miljömål 15.6, energianvändning i byggnader. Detta behöver tas fram. Utifrån detta kan det sedan utarbetas strategier för fortsatt arbete.

Planering:

En strategi för att stötta framväxten av ny miljöteknik bör utvecklas i Gävleborg, bland annat genom politiska ställningstaganden, stöd till små och medelstora företag, hjälp med riskkapital och liknande.

Det är av stor vikt att samverka och involvera näringslivet så att marknadens aktörer kan fånga upp affärsmöjligheter med stöd och inspiration av offentliga instanser. Länet bör på olika sätt stödja marknadens aktörer till export av sitt kunnande till de stora marknader som finns i vårt närområde.

Inom all översiktlig planering bör klimat- och energifrågorna vävas in så att såväl transportsystem, nybyggnation och industrietableringar driver utvecklingen mot ett mera resurssnålt system. Det är viktigt att kommunerna har aktuella styrdokument såsom klimat- och energiplaner, resvaneundersökningar, trafikplaner etc.

Skolan bör på ett tidigt stadium integreras i arbetet med klimat- och energifrågor. Här kan man med fördel utnyttja regionens unika företeelse Miljötinget. Deras arbetssätt skulle på många plan kunna vävas in i skolans ordinarie verksamhet för att på ett nyskapande sätt arbeta med klimat och miljöfrågor.

Högskolan i Gävle bör öka satsningen på forskning och utveckling samt nya utbildningar inom området förnybar energi. Denna satsning bör ske i nära samarbete med regionens näringsliv.

• **Halland**

Det uttalas inte uttryckligen hur man avser att gå vidare, men hänvisar till "Professor Sven Werner vid Högskolan i Halmstad som visade vid länsstyrelsens klimat- och energiseminarium i juni 2008 att det finns konkreta åtgärder att sätta igång för att minska utsläppen av växthusgaser. Åtgärderna kräver att alla aktörer samverkar och fokuserar på att sätta igång nu med kända möjligheter. Totalt redovisas exempel på åtgärder omfattande 430 tusen ton koldioxidekvivalenter."

- **Jämtland**

För det vidare arbetet inom de utpekade fokusområdena skapas fokusgrupper som bl a ska identifiera målgrupper och ta fram handlingsplaner. Grupperna består lämpligen av trepartsammansättningar (näringsliv, offentlig verksamhet, intresseorganisationer) för att få en bred förankring och kunskapsspridning. Befintliga nätverk och grupperingar bör nyttjas där så är möjligt.

I det fortsatta arbetet är det viktigt att ha ett brett perspektiv och ta tillvara horisontella kriterier som t ex jämställdhet och kulturmiljöaspekter. Samarbetsmöjligheter med andra län och regioner med liknande potential för eller hot mot energiomställning bör också vara en viktig aspekt.

Energi- och klimatstrategin ska revideras och utvärderas. Revideringsintervall bestäms i relation till hur andra relevanta planer och program revideras.

Länsstyrelsen ser att den referensgrupp med regionala aktörer som funnits med under framtagandet av strategin också kan få en fortsatt roll i det framtida strategiarbetet.

En kommunikationsplan ska upprättas av länsstyrelsen som beskriver hur strategin ska kommuniceras och hur konkret åtgärdsarbete kan komma till stånd genom gemensam kunskapsbas, insikt och samverkan bland länets aktörer.

Planen färdigställs i samband med fastställandet av energi- och klimatstrategin våren 2009. Den befintliga gruppen för miljömålskommunikation samt referensgruppen för strategiarbetet är delaktiga i färdigställandet. Planen ska i tillämpliga delar synkroniseras med den kommunikationsplan som under samma tid kommer att utverkas för de regionala miljömålen.

- **Jönköping**

Kompletteringar med underlagsmaterial i steg 1 (Förutsättningar) och steg 2 kommer att göras i första hand fram till årets slut. Steg 2 omfattar Visioner, strategiska överväganden och åtgärder och ska föregås av ett samråd kring strategiska övervägningar och pågå fram till 2 mars 2009, då resultatet kommer att samordnas med remissen för det reviderade åtgärdsprogrammet för Frisk luft. Miljömålssektariatet vid Länsstyrelsen kommer också att genomföra en besöksrunda till kommunernas fullmäktigeförsamlingar under våren. Beslut om åtgärdsprogram beräknas till juni eller augusti 2009.

- **Kalmar**

- Medverka i Regionförbundets arbete för fossilbränslefri region
- Arbeta för minska livsmedelskedjans klimatpåverkan
- Tillvarata skogsbrukets positiva klimateffekter
- Minska klimatpåverkan från turism och fritidsaktiviteter
- Styra mot förnybar energi i länsstyrelsens egna ärenden

- Bli ett föredöme vad gäller energieffektivitet och omställning till förnybar energi i den egna verksamheten

- **Kronoberg**

Den övergripande strategin bör följas av en handlingsplan där regionala aktörer identifieras, en bördefördelning görs och avsiktsförklaringar och åtaganden inhämtas från kommunerna, organisationer och företag.

Fortsatt regional kommunikation och samverkan behöver utvecklas. Det kräver förstärkta resurser både till länsstyrelsen och till regionförbundet.

- **Norrbotten**

Arbetet fortsätter med ett åtgärdsprogram som planeras vara färdigt under oktober 2009. Åtgärdsprogrammet kommer att tas fram i bred samverkan med länets berörda aktörer.

I åtgärdsplanen till klimat- och energistrategin kommer ansatsen att vara bred med insatser på bland annat information och utbildning, kommunernas fortsatta utvecklingsarbete, utveckling av näringslivet samt forskning och kommersialisering av tjänster och produkter som bidrar till ökad tillväxt och en minskad klimatpåverkan. Åtgärdsprogrammet beräknas vara färdigt under hösten 2009.

Parallellt med arbetet med detta övergripande klimat- och energistrategiska dokument har ett arbete inletts med att fördjupa de energi- och klimatstrategiska inriktningar som presenteras här. Det arbetet ska mynna ut i ett åtgärdsprogram för klimat- och energiarbete i Norrbottens län som på ett mer detaljerat sätt beskriver energi- och klimatmål för länet samt åtgärder för att målen ska nås. Åtgärdsprogrammet kommer att beskriva en arbetsprocess för att nå en hållbar utveckling med avseende på klimat- och omställningen av energisystemet till förnybar energi. Syftet är att skapa en process för att följa upp och driva arbetet med omställningen av energisystemet över tid. Arbetet med åtgärdsprogrammet sker i en större samverkansprocess där ett bredare samråd med länets aktörer på området kommer att ske. Arbetet kommer att kopplas till det samlade miljömålsarbetet i länet. Åtgärdsprogram för klimat- och energiarbete i Norrbottens län beräknas vara klar i under hösten 2009.

- **Skåne**

Nämns inte.

- **Stockholm**

Utkastet till strategi överlämnas till regeringen. Inom ramen för uppdraget har det inte funnits tidsmässigt utrymme för att formellt förankra förslaget. Eftersom utkastet avser en strategi för länet och inte bara för statens eller Länsstyrelsens insatser, avser Länsstyrelsen att utsända utkastet på remiss till aktörer i länet. Efter remisshantering av utkastet återkommer Länsstyrelsen till regeringen med ett mera förankrat förslag till strategi.

- **Sörmland**

Strategi ska ut på en bred dialog och remissomgång under våren 2009. Efter denna process fastställs klimat och energistrategi för Sörmland och arbetet därefter påbörjas arbetet att utveckla och snabba på Sörmlands omställningsarbete. Ett arbete som berör en mängd olika aktörer på såväl lokal, regional som nationell och globalnivå.

- **Uppsala**

Länsstyrelsen ser det genomförda arbetet som en inledning på en fortgående process där successivt strategin utvecklas och förfinas samtidigt som åtgärdsprogram utformas och sjösätts. Föreliggande rapport är en avrapportering av de strategier och förslag till inriktning på kommande åtgärder som hittills tagits fram. Avsikten är att inhämta synpunkter och förankra denna strategi under vintern 2008/09. Länsstyrelsen avser att sedan i samverkan med andra aktörer fortsätta arbetet med konkreta åtgärder inom klimat- och energiområdet.

- **Värmland**

Nästa steg är att ta fram strategiska åtgärder, vilken även skall innefatta vad vi i länet vill göra och redogöra för vad kan vi göra. Arbetet med den regionala energistrategin för Värmland skall även följas upp och utvärderas. Detta planeras att ingå i det kommande handlingsprogrammet.

- **Västerbotten**

Beskrivs inte särskilt, men inledningsvis står att rapporten utgör en gemensam plattform för det fortsatta arbetet. Förhoppningen är att den också ska vara ett stöd och en inspirationskälla för en regional kraftsamling i syfte att minska utsläppen av växthusgaser och främja energiomställningen.

- **Västernorrland**

I kap 8, Fortsatt gemensamt arbete, skrivs att verksamhet och aktivitet utifrån Västernorrlands klimat- och energistrategi ska vila på strategins arbetsområden ta sin utgångspunkt i och kopplas till befintliga grupperingar och redan pågående insatser i länet. Länsstyrelsen kommer att arbeta aktivt utifrån de resurser och praktiska möjligheter som står till buds. För att mer avgörande steg eller genomgripande processer ska bli verklighet måste ytterligare medel ställas till vårt förfogande via sakmyndighet eller i ordinarie förvaltningsanslag.

- **Västmanland**

Fortsättning

Framtagandet av denna strategi markerar början på ett mycket långsiktigt arbete. Efter att strategin förankrats hos berörda parter måste ett åtgärdsarbete vidta, annars uteblir resultaten. Första steget i åtgärdsarbetet bör vara att ta fram ett åtgärdsprogram.

- **Västra Götaland**

Beskrivs inte utförligt, men i inledningen står följande:

I detta dokument redovisar Länsstyrelsen några av de åtgärder och redskap som kan övervägas av regering och riksdag för att ställa om energianvändningen i länet i en mer hållbar riktning. Vi menar vidare att Länsstyrelsen har goda förutsättningar att vara samordnande och pådrivande i denna process, en roll som Länsstyrelsen kan utveckla bland annat genom årliga rapporter kring energiomställningen.

Västra Götaland har goda förutsättningar att bli en föregångare på klimatområdet för hela landet och för omvärlden. Länsstyrelsen ser som sin uppgift att verka för att länets energianvändning ställs om i en mer hållbar riktning. Vi menar att Länsstyrelsen har goda förutsättningar för detta via sitt utvecklade samarbete med alla berörda parter.

• Örebro

Strategin ska aktualitetsprövas minst vart fjärde år eller vid behov.

Klimatstrategin kommer att användas som underlag för Regionförbundets och Energikontoret årliga handlingsplaner liksom för Länsstyrelsens verksamhetsplanering. Åtgärdsuppföljningar görs i samband med Länsstyrelsens, Energikontorets och Regionförbundets årsredovisningar.

Länsstyrelsen ansvarar dessutom för fortlöpande uppföljning och revidering av de regionala miljömålen som ligger till grund för klimatstrategin. Uppföljningen sker med hjälp av indikatorer och presenteras i huvudsak på Miljömålsportalen www.miljomal.nu eller i någon av Länsstyrelsens publikationer.

• Östergötland

Följande klimat- och energistrategi kommer att spridas inom länet och utgöra underlag för fortsatt dialog och samarbete.

Länsstyrelsen föreslår att det vidare arbetet på mer handfast nivå drivs kring olika teman, där grupper samlas med intresserade offentliga och privata aktörer för att samarbeta kring klimat och energi. Temagrupperna kan utgöra "tankesmedjor" och forum för dialog och initiativ. De kan sättas igång successivt i mån av resurser och andra förutsättningar. Grupperna sätter själva sin agenda utifrån den gemensamma inriktningen i strategin. De kan ta initiativ till och ge underlag för åtgärdsprogram och projekt, ansökningar om ekonomiska medel, uppföljning, seminarier, information med mera. Det kan därtill vara lämpligt med en mer samlad avstämning och redovisning årsvis för att uppnå ett aktivt gemensamt regionalt arbete. Länsstyrelsen erbjuder sig att samordna referensgruppen och temagruppernas arbete. Nedanstående förslag till prioriterade temaområden och grupper får ses som angelägna områden där initiativ och bred samling behövs. Det finns andra områden inom ramen för punkterna i denna regionala strategi, till exempel vindkraft, som också är klart relevanta men där utvecklingen ändå går framåt i länet. Det utesluts inte heller att nya temagrupper framöver kan bli aktuella. Avgörande för det fortsatta regionala arbetet på bred front är också vilka

nationella förutsättningar som kommer att ges i form av mål, inriktningar och ekonomiska styrmedel.

Förslag på prioriterade temagrupper:

Hållbart regionalt transportsystem

Infrastruktur, logistik, vägar/järnvägar, kollektivtrafik, LTP med mera. Förslag på initiativtagare: Regionförbundet Östsam.

Bioenergi/Biogas

Bioenergi, gödsel, produktion och distribution av biogas, biobränslebaserad kraftvärme med mera. Förslag på initiativtagare: Linköpings kommun.

Energisnåla byggnader

Befintlig begyggelse, nybyggnation, regelsystem med mera. Förslag på initiativtagare: Landstinget i Östergötland.

Klimat och samhällsplanering

Samordnad kommunal planering, fysisk planering, kommunalteknisk planering med mera. Förslag på initiativtagare: Norrköpings kommun.

Klimat och teknisk utveckling

Energieffektivisering inom industrin, systemlösningar/kombinat, miljöteknik och tillväxt kretslopp med mera. Förslag på initiativtagare: Linköpings universitet.

Hållbar livsstil

Information, rådgivning, utbildning, konsumtion, beteende med mera. Förslag på initiativtagare: Motala kommun.